

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

2025, Vol.6, No.4, Serial Number 24, pp 69-94

doi <https://doi.org/10.22077/vssd.2025.9572.1318>

The Social and Cultural Impacts of Sustainable Tourism on Spatial Justice in Rural Areas: A Case Study of Torqabeh and Shandiz in Binalud County

Vakil Heydari Sarban^{1*}, Arasto Yari Hesar², Bahram Imani³, Tayebeh Golriz⁴

1. Professor, Department of Urban & Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

2. Professor, Department of Urban & Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

3. , Associate Professor, Department of Urban & Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

4. PhD Student in Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

*Corresponding author, Email: v.heidari@uma.ac.ir

Keywords:

Social Development;
Cultural Development;
Sustainable Tourism;
Spatial Justice; Rural
Development; Binalud
County (Torghabeh
and Shandiz).

1. Introduction

Justice has long held a central place in philosophical thought and religious teachings, and philosophers such as Plato and Aristotle have regarded it as the most important virtue alongside prudence, courage, and temperance. In recent decades, the concept of justice has expanded and been articulated in forms such as urban justice, environmental justice, and, in particular, spatial justice. Spatial justice refers to the equitable distribution of resources, services, and opportunities across geographic spaces and to the reduction of spatial inequalities resulting from unbalanced development—inequalities that extend beyond income to include areas such as population, employment, education, human capital, and access to public services. Today, this approach is employed as an analytical tool for understanding the roots of inequality and for achieving democracy and sustainable development. Nevertheless, many rural areas of the country, despite their inherent capacities, have been marginalized and suffer from an inequitable distribution of resources and services. Field studies in Binaloud County (including Torqabeh and Shandiz) reveal clear spatial disparities, such as insufficient access to government services, low social welfare, unemployment, weak political and social participation, a lack of skills and cognitive capacities, neglect of social and environmental responsibility, and a decline in quality of life. While some lowland villages have achieved economic and social development, the mountainous and foothill villages have experienced uneven development and rank low on social and institutional indicators. These spatial disparities have led to wide-ranging social consequences, including migration, poverty, a decline in social vitality indices, reduced resilience, and even the emergence of psychological harm. In light of these conditions, the present study, drawing on the theoretical frameworks of spatial justice and sustainable tourism, seeks to examine the relationship between the social and cultural impacts of sustainable tourism and the realization of spatial justice in the rural areas of Binaloud County. It aims to analyze the extent to which the social and cultural components arising from sustainable tourism influence spatial justice.

Received:

08/Jun/2025

Revised:

26/Jul/2025

Accepted:

16/Oct/2025

2. Methodology

The statistical population of the study includes all villagers of Binalood County, with a total population of 69,640. Out of 54 villages, 19 were selected based on expert opinions and simple random sampling. The initial sample size was determined as 160 individuals using G*Power software, but to increase accuracy, it was raised to 200, and questionnaires were distributed in the selected villages. The study is applied in terms of purpose and descriptive–analytical in terms of methodology. Data analysis was conducted at two levels: Descriptive level: This included mean, standard deviation, minimum, and maximum to examine the overall status of variables and demographic characteristics of the sample. Inferential level: This involved checking the normality of the data using the Kolmogorov–Smirnov test and path analysis through structural equation modeling in PLS3 software to examine the relationship between social and cultural effects of sustainable tourism and spatial justice. The reliability and validity of constructs were confirmed using composite reliability, Cronbach's alpha, and the Fornell–Larcker criteria. Data collection consisted of reviewing credible internal and external sources and a researcher-made questionnaire based on a Likert scale (0 to 100). The reliability and validity of the questionnaire were confirmed through a pilot test and expert review. Data analysis was performed using SPSS, SPLS3, and Excel software, and maps were prepared using ArcGIS.

3. Findings

The results of the path analysis using Structural Equation Modeling (SEM) indicate that the social and cultural dimensions have a significant impact on spatial justice. The path coefficients are 0.447 and 0.426, respectively, with t-values above 7 (well above the critical threshold of 1.96) and p-values equal to 0.000, indicating a very high significance at the 99% confidence level. This suggests that strengthening social capital and cultural values can contribute to improving spatial justice. Spatial justice also has a very strong and significant effect on various dimensions of justice. The highest path coefficient is observed in the relationship between spatial justice and distributive justice ($\beta = 0.840$), indicating that the fair distribution of resources is highly dependent on the realization of spatial justice. Spatial justice also has strong effects on epistemic justice ($\beta = 0.819$), procedural justice ($\beta = 0.818$), and intergenerational justice ($\beta = 0.811$). The t-values for all these paths exceed 28, reflecting the model's strong explanatory power in elucidating causal relationships. Very low p-values (< 0.001) across all paths indicate that all tested relationships are statistically highly significant, and the null hypothesis of no relationship is rejected. These findings emphasize that spatial justice is not only an independent concept but also a key driver for achieving other dimensions of social justice. Therefore, policymakers and planners should pay particular attention to strengthening social and cultural infrastructures to promote spatial justice, as it provides the foundation for realizing intergenerational, distributive, procedural, and epistemic justice.

4. Discussion and Conclusion

The study found that the social and cultural dimensions of sustainable tourism have a direct and significant impact on achieving spatial justice in rural areas, with the social dimension—social capital, local participation, and social cohesion—playing a particularly prominent role. Spatial justice, as a mediating variable, is significantly linked to various dimensions of social justice, including distributive, procedural, epistemic, and intergenerational justice. Statistical indicators of the model ($\beta > 0.8$, $t > 28$, $p < 0.001$) confirm the framework's validity and coherence. By focusing on rural areas and employing Structural Equation Modeling (SEM), this study addresses gaps in previous research on the link between sustainable tourism and spatial justice and presents an innovative model.

How to cite this article:

Heydari Sarban, V., Yari Hesar, A., Imani, B., & Golriz, T. , (2025) The Social and Cultural Impacts of Sustainable Tourism on Spatial Justice in Rural Areas: A Case Study of Torqabeh and Shandiz in Binalud County. *Village and Space Sustainable Development*, 6(4), 69-94. <https://doi.org/10.22077/vssd.2025.9572.1318>

Copyright: © 2025 by the authors. Licensee Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره ششم، شماره چهارم، پیاپی بیست و چهارم، زمستان ۱۴۰۴، شماره صفحه ۶۹-۹۴

<https://doi.org/10.22077/vssd.2025.9572.1318> doi

اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار بر عدالت فضایی در نواحی روستایی (مورد مطالعه طرقله و شاندریز در شهرستان بینالود)

وکیل حیدری ساربان^{۱*}، ارسطو یاری^۲، بهرام ایمانی^۳، طیبه گل ریز^۴

۱. استاد گروه برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۲. استاد گروه برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۳. دانشیار گروه برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۴. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: v.heidari@uma.ac.ir

چکیده:

گردشگری پایدار به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین توسعه روستایی، قادر است پیامدهای گسترده‌ای در ابعاد اجتماعی، فرهنگی و فضایی ایجاد کند. با این حال، در بسیاری از مناطق به‌ویژه در شهرستان بینالود (طرقله و شاندریز) گسترش گردشگری بدون توجه کافی به عدالت فضایی، نابرابری‌هایی در توزیع منابع، خدمات و فرصت‌ها به‌وجود آورده است. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار بر عدالت فضایی روستایی و ارائه راهکارهای عملی برای بهبود آن است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شامل ۵۴ روستای شهرستان بینالود بوده که از میان آن‌ها ۱۹ روستا به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. حجم نمونه بر اساس محاسبات نرم‌افزار G*Power معادل ۱۶۰ نفر تعیین شد که به‌منظور افزایش دقت و قابلیت تعمیم به ۲۰۰ نفر ارتقاء یافت. داده‌ها به دو شیوه اسنادی و میدانی گردآوری شد. پیش‌آزمون با ۴۰ پرسشنامه در منطقه‌ای مشابه انجام گرفت و پایایی ابزار با آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی در نرم‌افزار SPSS3 بالاتر از ۷۰٪ ارزیابی شد. برای تحلیل استنباطی از ضریب رگرسیون، مدل معادلات ساختاری و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده شد و روایی و اگرآ نیز به روش فورنل و لارکر تأیید شد. تحلیل‌ها نشان داد بالاترین ضریب مسیر مربوط به رابطه بین عدالت فضایی و عدالت توزیعی است ($\beta = 0.840$)، نشان‌دهنده این است که توزیع عادلانه منابع شدیداً به تحقق عدالت فضایی وابسته است. عدالت فضایی همچنین تأثیر بالایی بر عدالت معرفتی ($\beta = 0.819$)، عدالت رویه‌ای ($\beta = 0.818$) و عدالت بین‌نسلی ($\beta = 0.811$) دارد. آماره‌های t در تمامی این مسیرها بالاتر از ۲۸ هستند که بیانگر قدرت بالای مدل در تبیین روابط علی است. این یافته‌ها بیانگر آن است که تقویت سرمایه اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی در چارچوب توسعه گردشگری پایدار می‌تواند به بهبود عدالت فضایی در نواحی روستایی شهرستان بینالود کمک کند. در پایان، بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهادها کاربردی ارائه شده است.

واژگان کلیدی:

توسعه اجتماعی، فرهنگی، گردشگری پایدار، عدالت فضایی، توسعه روستایی، شهرستان بینالود (طرقله و شاندریز).

تاریخ ارسال:

۱۴۰۴/۰۳/۱۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۵/۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۷/۲۴

۱- مقدمه

اهمیت عدالت از دیرباز در اندیشه‌های فلسفی و آموزه‌های دینی مورد تأکید بوده است. فیلسوفانی مانند افلاطون و ارسطو و متون دینی، بر چهار فضیلت اصلی یعنی احتیاط، شجاعت، اعتدال و عدالت تأکید داشته‌اند که در میان آن‌ها، عدالت مهم‌ترین فضیلت تلقی شده است (فنل و شیپرد^۱، ۲۰۲۱: ۲). افلاطون در کتاب جمهوری تصریح می‌کند که تا زمانی که عدالت در جامعه برقرار نشود، بشریت امیدی به پیشرفت نخواهد داشت (عباسی و همکاران، ۲۰۲۴: ۲۹۸). با گذشت زمان، مفاهیم متعددی به عدالت افزوده شده است که از آن جمله می‌توان به عدالت شهری، عدالت تکنولوژیکی، عدالت محیط‌زیستی و عدالت فضایی اشاره کرد (سیال و کرامر^۲، ۲۰۲۵: ۵). در میان این مفاهیم، عدالت فضایی به‌عنوان مفهومی نوین و تکمیل‌کننده سایر ابعاد عدالت مطرح شده و تأکید خاصی بر توزیع عادلانه منابع و خدمات در فضا دارد (قادری حاجت و حافظنیا، ۱۳۹۸: ۲۶). تفکر فضایی در حوزه عدالت نه تنها به گسترش مفاهیم نظری کمک کرده، بلکه افق‌های جدیدی برای کنش‌گری عملی به منظور تحقق دموکراسی و توسعه پایدار گشوده است (رضایی و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۱). و نیز باید گفت که، عدالت فضایی به معنای برقراری توازن و تساوی در بهره‌مندی از فضاها، خدمات و منابع در سطح جغرافیایی است (اویازو و دی‌ویریز^۳، ۲۰۱۸: ۱). این مفهوم، به‌ویژه در مواجهه با نابرابری‌های مکانی ناشی از روندهای توسعه نامتوازن، ابزار تحلیلی قدرتمند برای فهم ریشه‌های نابرابری‌ها به شمار می‌رود (دب و اسمیت^۴، ۲۰۲۱: ۱). و این نابرابری‌ها تنها محدود به درآمد نیستند، بلکه حوزه‌هایی چون جمعیت، اشتغال، تولید، آموزش و سرمایه انسانی را نیز در بر می‌گیرند (حیدری ساریان، ۱۳۹۷: ۹۲). شایان ذکر است که، عدالت فضایی در سال‌های اخیر به‌طور گسترده در تحلیل‌های بین‌منطقه‌ای کاربرد یافته است. این رویکرد بر نحوه توزیع فرصت‌ها و منابع در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی و اثرات آن بر عدالت اجتماعی و فضایی تأکید دارد (وکروت و مویسیو^۵، ۲۰۲۰: ۱۹۰). امروزه، عدالت فضایی نه تنها در زمینه شهری، بلکه در نواحی روستایی نیز اهمیت یافته است (شیو^۶ و همکاران، ۲۰۲۲: ۴). علاوه بر این، امروزه، مفهوم عدالت فضایی در کاربری اراضی نواحی روستایی گردشگرپذیر نیز کاربرد وسیعی یافته است. در این نواحی، توجه به تأمین عادلانه خدمات، منجر به افزایش بازدید گردشگران، درآمد بیشتر روستاییان، و تحقق عدالت فضایی می‌شود (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۵۴). در واقع، با بهبود کارایی این صنعت می‌توان به بهره‌برداری بهینه از منابع گردشگری دست یافت و در نهایت به تحقق اهداف توسعه پایدار کمک کرد (دن و چن^۷، ۲۰۲۴: ۳). افزون بر این، گردشگری پایدار باعث توسعه منابع انسانی، حمایت از کسب‌وکارهای محلی و کاهش شکاف‌های منطقه‌ای می‌شود (حیدری ساریان و باختر، ۱۳۹۸: ۱۰۸). بنابراین، رویکرد توسعه پایدار در گردشگری روستایی فرایندی است که نیازهای گردشگران را در جامعه میزبان تامین و از فرصت‌های آینده حمایت می‌کند و مدیریت تمامی منابع را به همراه دارد (زنگنه اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۸). گردشگری به‌عنوان یک صنعت قوی می‌تواند بازتوزیع ثروت را برای طبقات اجتماعی جامعه به ارمغان آورد (جوان، ۱۴۰۰: ۷۲). گردشگری پایدار، به‌ویژه در نواحی روستایی که دارای منابع طبیعی و فرهنگی غنی هستند، پتانسیل بالایی برای ایجاد فرصت‌های اقتصادی، بهبود زیرساخت‌ها، و افزایش کیفیت زندگی در نتیجه کاهش نابرابری دارد. برخی مناطق با جذب گردشگران و سرمایه‌گذاری‌های کلان به مراکز گردشگری تبدیل شده‌اند، در حالی که بسیاری از مناطق محروم، با وجود برخورداری از ظرفیت‌های مناسب، در حاشیه قرار گرفته‌اند. این توزیع ناعادلانه موجب تشدید نابرابری‌های فضایی و بی‌عدالتی اجتماعی

1. Fennell & Sheppard

2. Syal & Kramer

3. Uwayezu & De Vries

4. Deb & Smith

5. Weckroth & Moisiso

6. Xu

7. Deng & Chen

در مناطق روستایی شده است. مطالعات میدانی نگارنده در شهرستان بینالود (شامل بخش‌هایی از طرقله و شاندریز) نشان می‌دهد که این منطقه با نابرابری‌های فضایی آشکاری از جمله عدم دسترسی به خدمات دولتی، عدم برخورداری از رفاه اجتماعی، مشارکت سیاسی پایین، پایین بودن میزان دانش، سطح درآمد پایین، بیکاری فزاینده، عدم دسترسی به خدمات آنلاین، بالا بودن هزینه‌های مبادله، احساس بی‌قدرتی، عدم احساس اثرگذاری، پایین بودن ظرفیت‌های شناختی، پایین بودن مهارت‌های مبتنی بر حل مساله، پایین بودن مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، خارج ماندن اقتصاد روستا از وضعیت شبکه‌ای، عدم بهبود خدمات درمانی و بهداشتی، به سرایشی افتادن کیفیت زندگی، نازل بودن خدمات رسانی آموزشی، بسط و سیطره یاس و ناامیدی بر ارکان زندگی روستاییان، سیطره اجزای ضعیف سنت بر تار و پود زندگی روستاییان، پایین سلامتی اجتماعی، حکمرانی ضعیف، پایین بودن انسجام فرهنگی، عدم توانایی در مدیریت منابع طبیعی پایه، خدشه دار شدن اخلاق و معنویات و عدم مساعدت به حفظ تنوع زیستی و غیره مواجه است. به‌ویژه روستاهای کوهستانی و کوهپایه‌ای توسعه متوازی نداشته‌اند و از منظر توسعه یافتگی اجتماعی (دسترسی به خدمات دولتی، عدم مهار انرژی‌های اجتماعی، نازل بودن پایداری اجتماعی، پایین بودن همدلی و دیگرخواهی و ...) در سطح بسیار نازلی قرار دارند؛ در حالی که برخی روستاهای دشتی از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی نهادی توسعه یافته‌اند. این تفاوت‌های فضایی می‌تواند منجر به پیامدهای اجتماعی جدی مانند مهاجرت، بیکاری، فقر، سوءتغذیه، پایین بودن تقاضای موثر، افت شاخص‌های نشاط اجتماعی، به مخاطره افتادن سلامت روحی و روانی، افول تاب‌آوری در مقابل نامالایمات و سختی‌های حیات، رو به نزول گذاشتن بهداشت روانی روستاییان، تقلیل خودکارآمدی فردی و حتی خودکشی شود. پژوهش حاضر با تکیه بر چارچوب‌های نظری عدالت فضایی و گردشگری پایدار، در پی بررسی این مسئله است که آیا میان اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار و عدالت فضایی در روستاهای شهرستان بینالود رابطه معناداری وجود دارد؟ بر این اساس، پژوهش حاضر با تکیه بر چارچوب نظری عدالت فضایی و گردشگری پایدار، به بررسی رابطه بین تحلیل اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار و عدالت فضایی در نواحی روستایی شهرستان بینالود می‌پردازد. هدف این پژوهش، تحلیل میزان تأثیر مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی ناشی از گردشگری پایدار بر تحقق عدالت فضایی است.

۲- بنیان نظریه‌ای

عدالت فضایی را می‌توان به‌عنوان نقطه تلاقی فضا و عدالت اجتماعی دانست که ناظر بر توزیع منصفانه منابع و فرصت‌های ارزشمند در سطح جامعه است (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۴). مفهوم عمومی عدالت فضایی این است که با تمام ساکنان در هر جایی به طور برابر رفتار شود (افراخته و مفاخری، ۱۴۰۳: ۶). از دیدگاه آزادی‌خواهان، عدالت فضایی به‌مثابه توزیع تدریجی ثروت از طریق مکانیزم‌های بازار آزاد تعریف شده و بر کاهش مداخله دولت در تخصیص منابع تأکید دارد. در فلسفه سیاسی غرب، اندیشمندانی همچون افلاطون، هگل^۱ و ارسطو و ماکیاولی^۲ تا هابز^۳، اسپینوزا و مونتسکیو^۴، نیز بارها به نابرابری‌های ناشی از ثروت، قدرت و فرهنگ پرداخته‌اند (آچمانی^۵ و همکاران، ۲۰۲۰: ۲). نظریه عدالت فضایی که توسط ادوارد سوگا معرفی شد، ابتدا برای توصیف نابرابری‌های ناشی از خدمات عمومی ناکافی در دهه ۱۹۶۰ مطرح گردید. از آن زمان بسیاری از محققان این نظریه را گسترش داده و بهبود بخشیدند. هانری لفیور فضای اجتماعی را محصول جامعه می‌داند و دیوید هاروی مفهوم «عدالت توزیعی» را مطرح می‌کند که به توزیع عادلانه جغرافیایی منابع اجتماعی

1 . Hegel

2 . Machiavelli

3 . Hobbs

4 . Montesquieu & Spinoza

5 . Achmani

اشاره دارد (شو و همکاران، ۲۰۲۲: ۴). در همین زمینه، گرینبرگ (۱۹۸۲) بر این باور است که مردم زمانی بی‌عدالتی را درک می‌کنند که با رفتارها، رویه‌ها یا مزایای اقتصادی متفاوتی نسبت به دیگران مواجه شوند (آگیولار روجاس^۱ و همکاران، ۲۰۲۴: ۴۹۰). این نگاه، ریشه در نظریه برابری آدامز (۱۹۶۵) دارد که عدالت توزیعی را مبتنی بر توزیع نتایج و پاداش‌ها متناسب با مشارکت افراد در سیستم می‌داند. در این رویکرد، برابری و نیاز دو عامل اصلی در قضاوت‌های عدالت تلقی می‌شوند. در عمل، عدالت توزیعی به تخصیص پاداش‌ها نظیر بسته‌های مزایا، حقوق، فرصت‌های ارتقاء شغلی و همچنین منابعی نظیر تجهیزات، برنامه‌های کاری و حمایت‌های سازمانی می‌پردازد. برای ارزیابی عدالت در این زمینه‌ها، عواملی چون میزان تلاش، تجربه، مسئولیت‌پذیری و حجم کار در نظر گرفته می‌شوند. افزون بر آن، ادراک فرد از عادلانه بودن پاداش‌ها تحت تأثیر عدالت رویه‌ای – که به فرآیندهای تصمیم‌گیری و شفافیت مربوط است – و عدالت تعاملی – که به کیفیت تعاملات اجتماعی اشاره دارد – نیز قرار دارد (آنترهیزنبرگ و لورنس^۲، ۲۰۲۵: ۴۶). در سال‌های اخیر، عدالت فضایی جایگاه ویژه‌ای در سیاست‌های اتحادیه اروپا و کشورهایهایی که بر توسعه از پایین به بالا تأکید دارند یافته است (ووچچیک و جزیورسکا-بیل^۳، ۲۰۲۳: ۶). اتحادیه اروپا سه بُعد کلیدی برای عدالت فضایی قائل است: (۱) بُعد فضایی که به توزیع منابع در فضاهای جغرافیایی توجه دارد؛ (۲) ادغام عدالت توزیعی و رویه‌ای در چارچوبی منسجم؛ و (۳) شمول، که بر عبور از مرزها و رفع نابرابری‌های منطقه‌ای تأکید دارد. عدالت فضایی در این چارچوب به‌عنوان ابزاری تحلیلی برای رویکرد انسجام ارضی اتحادیه اروپا مطرح شده است (مدنی پور و همکاران، ۲۰۲۲: ۸۱۰). به‌طور کلی، سه بعد اصلی عدالت فضایی شامل عدالت توزیعی، عدالت رویه‌ای یا مشارکتی و عدالت شناختی است که هر یک بر جنبه‌های متفاوتی از نابرابری فضایی تمرکز دارند (وی و لیو^۴، ۲۰۲۲: ۱۵). عدالت توزیعی به عدالت در دریافت منابع می‌پردازد (نیکاین و همکاران، ۲۰۲۳: ۲)، در حالی که عدالت رویه‌ای به فرآیندهای عادلانه در تصمیم‌گیری و تعاملات اجتماعی توجه دارد (اوکاموتو و دویون^۵، ۲۰۲۴: ۱۱۶). در واقع پرداختن به عدالت فضایی به این معناست که جوامع باید برای نسل‌های کنونی و آینده حق دسترسی برابر به منابع داشته باشند، امری که مستلزم نقش فعال دولت‌ها و متخصصان برای هدایت و تسهیل این فرآیند است (سیافرینی و سانکرتادی^۶، ۲۰۱۹: ۸۴). در این راستا یکی از عرصه‌هایی که نابرابری فضایی در آن مشهود است، صنعت گردشگری می‌باشد. توسعه گردشگری می‌تواند عامل موثری در افزایش رفاه خانواده‌های کم درآمد روستایی و کاهش مهاجرت به شهرها باشد (کاوسی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۹). توجه به گردشگری روستایی، به‌ویژه از سوی سازمان‌های غیردولتی، ابزاری مفید برای کاهش فشارها و نابرابری‌های مناطق محروم به‌شمار می‌رود (حیدری ساریان و همکاران، ۱۴۰۳: ۸۰). به باور گاندی^۷ و همکاران (۲۰۱۸)، گردشگری مبتنی بر ظرفیت‌های بومی می‌تواند ضمن حفظ سنت‌ها، کیفیت زندگی را ارتقاء بخشد، مشروط به مدیریت هوشمندانه و مشارکت فعال مردم محلی (مرتیا^۸، ۲۰۲۵: ۹۳۶). همچنین به زعم رانسفیلد و رایچنبرگر^۹ (۲۰۲۱) بر ادغام ارزش‌های بومی در گردشگری برای دستیابی به توسعه‌ای پایدار فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی تأکید دارند. چنین گردشگری نه‌تنها به حفظ کیفیت بومی می‌انجامد، بلکه انسجام اجتماعی و نظام‌های اعتقادی را نیز تقویت می‌کند (شریستا^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۵: ۱۶۲). افزون بر آن، گردشگری با تقویت تبادلات فرهنگی و

1. Aguilar-Rojas
2. Unterhitzberger & Lawrence
3. Wójcik & Jeziorska-Biel
4. Wu & Liu
5. Okamoto & Doyon
6. Syafriny & Sangkertadi
7. Gandhi
8. Merta
9. Runsfield and Reichenberger
10. Shrestha

توسعه منطقه‌ای، امکان دستیابی به الگوهای اقتصادی پایدار را فراهم می‌سازد. مالیات‌های حاصل از گردشگری نیز می‌توانند در پروژه‌های اجتماعی سرمایه‌گذاری شده و کیفیت زندگی ساکنان را بهبود بخشند (نظامی، ۲۰۲۴: ۴۱۳). چنان‌که وانگ و پیستر^۱ (۲۰۰۸) اشاره کرده‌اند، که حمایت ساکنان از توسعه گردشگری با درک آن‌ها از منافع شخصی آن ارتباط مستقیم دارد (کوزو اوغلو^۲ و همکاران، ۲۰۲۵: ۴۳). در عین حال، نظریه‌ها و رویکردهای متنوعی پیرامون عدالت فضایی در ارتباط با گردشگری پایدار روستایی ارائه شده که هر یک از منظرهای متفاوت به این مقوله پرداخته‌اند (سعیدی مفرد و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۲). پژوهشگران در توسعه گردشگری منطقه‌ای بر حفظ اصول عدالت فضایی و برابری به‌عنوان پیش‌شرط‌های توسعه پایدار تأکید دارند (بای^۳ و همکاران، ۲۰۲۴: ۲؛ رامانو^۴، ۲۰۲۴: ۳۵۰). چنین توسعه‌ای نیازمند برنامه‌ریزی فضایی متوازن و کنترل پیامدهای ناشی از رشد ناموزون است (طهماسبی و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۷۹). از آنجا که مقاصد گردشگری به منابع طبیعی و فرهنگی وابسته‌اند، رفتارهای اجتماعی مسئولانه نقش مهمی در جلوگیری از تخریب منابع دارند (خان^۵ و همکاران، ۲۰۲۱: ۲). در توسعه گردشگری روستایی، دولت‌های محلی باید به شناخت عمیق منابع فرهنگی منطقه‌ای پرداخته و این میراث غیرملموس را با صنعت گردشگری ترکیب کنند تا مدلی نوین از توسعه مبتنی بر منافع متقابل شکل گیرد (کیو و لیو^۶، ۲۰۲۵: ۱۷۱). فرهنگ به‌عنوان دارایی راهبردی، با ارائه مزایای فضایی، اقتصادی و اجتماعی به پایداری کمک می‌کند (گانکار و ساکنکار^۷، ۲۰۲۵: ۲). با این حال، فضای جغرافیایی ایران همچنان با تحقق عدالت فضایی فاصله دارد. ساختار مرکز-پیرامون بر روابط فضایی کشور مسلط است و نابرابری‌ها نه تنها به اختلاف در دسترسی به منابع، بلکه به نادیده‌گرفتن هویت و ظرفیت‌های جوامع محلی مربوط می‌شوند. این امر منجر به طردشدگی، بی‌اعتمادی اجتماعی و مشارکت پایین در توسعه شده است. شناسایی این نابرابری‌ها و طراحی برنامه‌های مبتنی بر گردشگری پایدار می‌تواند در کاهش شکاف‌های فضایی و بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی مؤثر باشد (قادری و هندرسون، ۲۰۱۲: ۵۱). این پژوهش با تمرکز بر تعامل مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در تحقق عدالت فضایی، دارای ویژگی‌هایی برجسته و متمایز است. برخلاف بسیاری از مطالعات که صرفاً بر توزیع خدمات تمرکز دارند، این تحقیق ابعاد متنوع عدالت از جمله توزیعی، روبه‌ای، بین‌نسلی و معرفتی را هم‌زمان تحلیل می‌کند. همچنین با تمرکز بر اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار، نقش آن در ارتقاء سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی، تقویت هویت فرهنگی و حفظ دانش بومی را مورد بررسی قرار داده است. در واقع، پژوهش نشان می‌دهد که بدون درک دقیق پویایی‌های فرهنگی و سرمایه اجتماعی، تحقق عدالت فضایی ممکن نیست. افزون بر آن، انجام این تحقیق در شهرستان بینالود، به‌عنوان یکی از مناطق کمتر مورد توجه، خلأی در ادبیات پژوهشی را پر کرده و یافته‌های آن از منظر نظری و کاربردی ارزش بالایی دارند. این ویژگی‌ها پژوهش حاضر را به مطالعه‌ای نوآورانه و ضروری بدل ساخته‌اند.

مطالعات متعددی در زمینه رابطه بین اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار و عدالت فضایی در نواحی روستایی در دو بخش داخلی و خارجی انجام شده‌اند که به شناخت چالش‌ها، فرصت‌ها و مدل‌های موفق توسعه کمک کرده‌اند. برخی از مهم‌ترین مطالعات پیشین عبارت‌اند از:

پوراحمد و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با رویکرد آینده‌پژوهی و توسعه پایدار، به بررسی توسعه فضایی-راهبردی گردشگری شهری در جزیره کیش پرداخته است. این مطالعه با روش‌های سناریونویسی، تحلیل SWOT و مدل SOAR

1. Wang and Pister
2. Kuzuoglu
3. Bai
4. Ramano
5. Khan
6. Qiu Zhang & Jia Liu
7. Gaonkar & Sukthankar

انجام شده و بر اساس نظرات کارشناسان، مدیران، گردشگران و ساکنان انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که خدمات گردشگری به‌طور ناعادلانه در جزیره توزیع شده و مکان‌یابی تأسیسات بر اصول صحیح استوار نبوده است. سه سناریوی پیشنهادی برای توسعه پایدار شامل مدیریت کارآمد، مشارکت مردمی، و اشتغال‌زایی است. همچنین بر اصلاح مدیریت منطقه آزاد کیش و افزایش مشارکت مردمی برای ارتقای توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی تأکید شده است. همچنین راستای و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل اثرات گردشگری بر جامعه محلی روستای تمین (شهرستان میرجاوه)» به بررسی پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی گردشگری در این روستا پرداختند. این مطالعه از نوع کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی انجام شد. داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی (پرسشنامه و مشاهده) گردآوری و با آزمون تی تک‌نمونه‌ای و رگرسیون چندمتغیره تحلیل شد. نتایج نشان داد گردشگری بیشترین اثر را بر بعد اقتصادی و کالبدی داشته است؛ به‌گونه‌ای که موجب افزایش اشتغال، درآمد، ایجاد بازارهای جدید محصولات محلی، جذب سرمایه‌گذاری خصوصی، بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل، ساخت مکان‌های تفریحی و توسعه امکانات اقامتی شده است. در بعد اجتماعی، افزایش کیفیت زندگی، کاهش مهاجرت، افزایش تعامل ساکنان با گردشگران و ارتقای سطح سواد و تحصیلات مشاهده شد، اما تغییر پوشش سنتی و الگوپذیری از گردشگران به‌عنوان آثار منفی مطرح گردید. به‌طور کلی، یافته‌ها بیانگر اثرات مثبت قابل‌توجه گردشگری بر ابعاد مختلف پایداری در روستای تمین است. مطالعه کیروکاریترو و منروی رودریکس^۱ (۲۰۲۵) با هدف درک دیدگاه ساکنان شهر کاسرس (میراث جهانی یونسکو) نسبت به گردشگری انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد ساکنان در کنار شناسایی مزایای گردشگری مانند رشد اقتصادی و حفظ فرهنگ، نسبت به پیامدهای اجتماعی-فرهنگی آن نگران‌اند. آن‌ها بر ضرورت توازن میان توسعه گردشگری و نیازهای جامعه محلی و همچنین مدیریت پایدار پیامدهای گردشگری تأکید دارند. پژوهش بر لزوم تدوین راهبردهای مدیریت پایدار در گردشگری تأکید می‌کند. شریستا^۲ و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی با تمرکز بر جامعه بومی نیوار نپال، نشان دادند که نظام‌های سنتی مشارکتی مانند «گوتی» نقش مؤثری در ارتقاء سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار گردشگری دارند. نتیجه‌گیری: بهره‌گیری از نظام‌های بومی می‌تواند به ترکیب مؤثر میراث تاریخی با روندهای نوظهور گردشگری کمک کند. جاودان و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی در روستای پالنگان ایران، نگرش جامعه محلی نسبت به گردشگری و اثر آن بر کیفیت زندگی را بررسی کرده‌اند. این تحقیق از مدلی مفهومی با ۱۶ شاخص استفاده کرده و نشان داده است که گردشگری تأثیرات مثبت و منفی قابل‌توجهی بر ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دارد. لی^۳ و همکاران (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «تعارض ضمنی درک‌شده گردشگری بین ساکنان جامعه و تغییرات فضایی آن» مدلی خاص برای تحلیل تعارضات ناشی از گردشگری در جوامع محلی ارائه داده‌اند. این مدل مبتنی بر درک ساکنان از تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی و محیط اطراف آن‌هاست. نتایج آن‌ها مبتنی بر این واقعیت است که تعارضات ناشی از گردشگری عمدتاً به تغییر در مدیریت، اقتصاد، محیط زیست و فرهنگ اجتماعی مربوط می‌شود، این تعارضات بیشتر در مناطقی که گردشگری به‌طور فزاینده‌ای در حال گسترش است، مشاهده می‌شود که اغلب به دلیل «نبود مقررات دولتی» و «رقابت غیرقانونی کسب‌وکارهای گردشگری» است. نتایج مطالعات بوچاری^۴ و همکاران (۲۰۲۴) نشان می‌دهد که توسعه خلاقیت در گردشگری روستایی می‌تواند تاب‌آوری جوامع محلی را در برابر بحران‌ها افزایش دهد. این پژوهش با رویکرد کیفی-اکتشافی و با استفاده از نرم‌افزار Plus ۱۲NVivo انجام شد. نتیجه‌گیری: تحقق توسعه پایدار در روستاهای گردشگری مستلزم همکاری میان دولت،

1. Caro-Carretero & Monroy-Rodríguez
2. Shrestha
3. Lee
4. Buchari

دانشگاه، رسانه، جامعه و محیط زیست است. مطالعه دلاوکیا^۱ و همکاران (۲۰۲۴) با عنوان «ترویج گردشگری پایدار با توصیه توالی‌های جاذبه‌ها» نوعی سیستم توصیه‌گر مبتنی بر یادگیری تقویتی عمیق معرفی کرده است. این سیستم به‌جای پیشنهاد یک نقطه، برنامه‌ای کامل برای سفر ارائه می‌دهد. نتیجه‌گیری: تنظیم پاداش‌های سیستم بر اساس زمینه‌های فضایی و زمانی، می‌تواند به بهبود تجربه گردشگری پایدار منجر شود. پرز-کالدرون^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهش خود با بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری، به بررسی ادراک ساکنان از توسعه پایدار در مناطق حفاظت‌شده اسپانیا پرداخته است. نتیجه‌گیری: در ژئوپارک‌ها، آگاهی محیط‌زیستی ساکنان بیشتر بوده و مقررات سخت‌گیرانه در برخی مناطق ممکن است مانعی برای توسعه گردشگری و کیفیت زندگی محسوب شود. آمتیران و کرنیاواتی^۳ (۲۰۲۱)، در پژوهش خود در پارک ملی کلیموتو، بر نقش سیاست‌گذاری‌های کلان در ارتقاء گردشگری پایدار تأکید کرده‌اند. نتایج نشان داد که سیاست‌گذاری‌های کلان نقش مهمی در تقویت گردشگری پایدار دارند. نتیجه‌گیری: ایجاد پایداری در گردشگری نیازمند توجه هم‌زمان به جنبه‌های زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و همکاری میان بازیگران مختلف است. مطالعه ناپیرالا^۴ و همکاران (۲۰۱۹) در روستای گوت لهستان با روش مطالعه‌ی موردی انجام شد و نشان داد که مشارکت جامعه محلی و حفظ ریشه‌های فرهنگی به تحقق عدالت فضایی کمک می‌کند. نتیجه‌گیری: حمایت نهادهای محلی و خارجی می‌تواند به بهبود وضعیت اجتماعی-اقتصادی روستاهای گردشگری کمک کند. با توجه به ادبیات نظری و پیشینه گردشگری پایدار و عدالت فضایی مدل مفهومی پژوهش در شکل (۱) به شرح ذیل می‌باشد.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش (ترسیم نگارنده: ۱۴۰۴).

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی روستاییان ساکن در شهرستان بینالود با جمعیتی بالغ بر ۶۹/۶۴۰ نفر است. شهرستان بینالود که از اواخر سال ۱۳۸۷ به‌عنوان یک شهرستان مستقل در تقسیمات کشوری شناخته شده، شامل دو بخش طرقله و شاندیز است. در این مطالعه، ۵۴ روستا به‌عنوان جامعه آماری اولیه در نظر گرفته شد که از میان آن‌ها ۱۹ روستا را با نظر کارشناسان گردشگری و میراث و به‌روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. حجم نمونه بر اساس محاسبات نرم‌افزار جی پاور^۵ و در سطح معناداری ۵٪ برابر ۱۶۰ نفر تعیین شد؛ که با توجه به اندازه اثر کوچک، نیاز به حجم نمونه

1. Dalla Vecchia
2. Pérez-Calderón
3. Amtiran & Kurniawati
4. Napierała
5. G*Power

بزرگ‌تری برای تحلیل دقیق‌تر وجود دارد. با این حال، به منظور افزایش دقت و قابلیت تعمیم، حجم نمونه به ۲۰۰ نفر ارتقاء یافت و پرسشنامه‌ها بین افراد در روستاهای مغان، ازغد، نوچاه، حصار، جاغرق، نغندر، دهبار، کلاته آهن، کنگ، گراخک، سرآسیاب، ویرانی، چاهشک، دهنو، حصارسرخ، چاه خاصه، ابرده، زشک، ابرده علیا توزیع گردیده است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام گرفت. در سطح توصیفی، از شاخص‌هایی مانند میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر استفاده شد تا وضعیت کلی متغیرها و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه بررسی شود. در سطح استنباطی، با توجه به هدف اصلی پژوهش که بررسی رابطه بین اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار و عدالت فضایی است، ابتدا نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی شد. نتایج این آزمون در تعیین نوع روش‌های آماری مورد استفاده مؤثر بود. در ادامه، برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار پی ال اس ۳ بهره گرفته شد. در این مرحله، مسیرهای علی بین متغیرهای پنهان و آشکار (اثر اجتماعی، فرهنگی و ابعاد عدالت فضایی) بررسی گردید. همچنین برای سنجش پایایی سازه‌ها، از ضریب پایایی ترکیبی و برای بررسی روایی همگرا و واگرا، به ترتیب از میانگین واریانس استخراج‌شده و معیار فورنل و لارکر استفاده شد. روش جمع‌آوری داده‌ها شامل دو بخش است: (۱) مرور منابع معتبر داخلی و خارجی، و (۲) استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته جهت گردآوری اطلاعات از جوامع محلی و کارشناسان. پرسشنامه طراحی‌شده بر اساس طیف لیکرت گسترده، و بر اساس امتیازبندی (۰ تا ۱۰۰) تدوین و در نرم‌افزار SPSS کدگذاری گردیده است. سؤالات آن ناظر بر ابعاد مختلف اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار و ابعاد عدالت فضایی است که ساختار آن در جدول شماره (۱) ارائه شده است. برای سنجش پایایی پرسشنامه، از آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی استفاده شد. در این راستا، ۴۰ پرسشنامه به‌صورت آزمایشی تکمیل و پایایی آن‌ها تأیید گردید. همچنین روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با نظر اساتید دانشگاه محقق اردبیلی بررسی و تأیید شد؛ و تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری‌شده در نرم‌افزار SPSS و SPS3 و EXEL انجام شد. همچنین برای تهیه نقشه از نرم‌افزار ArcGIS بهره گرفته شده است.

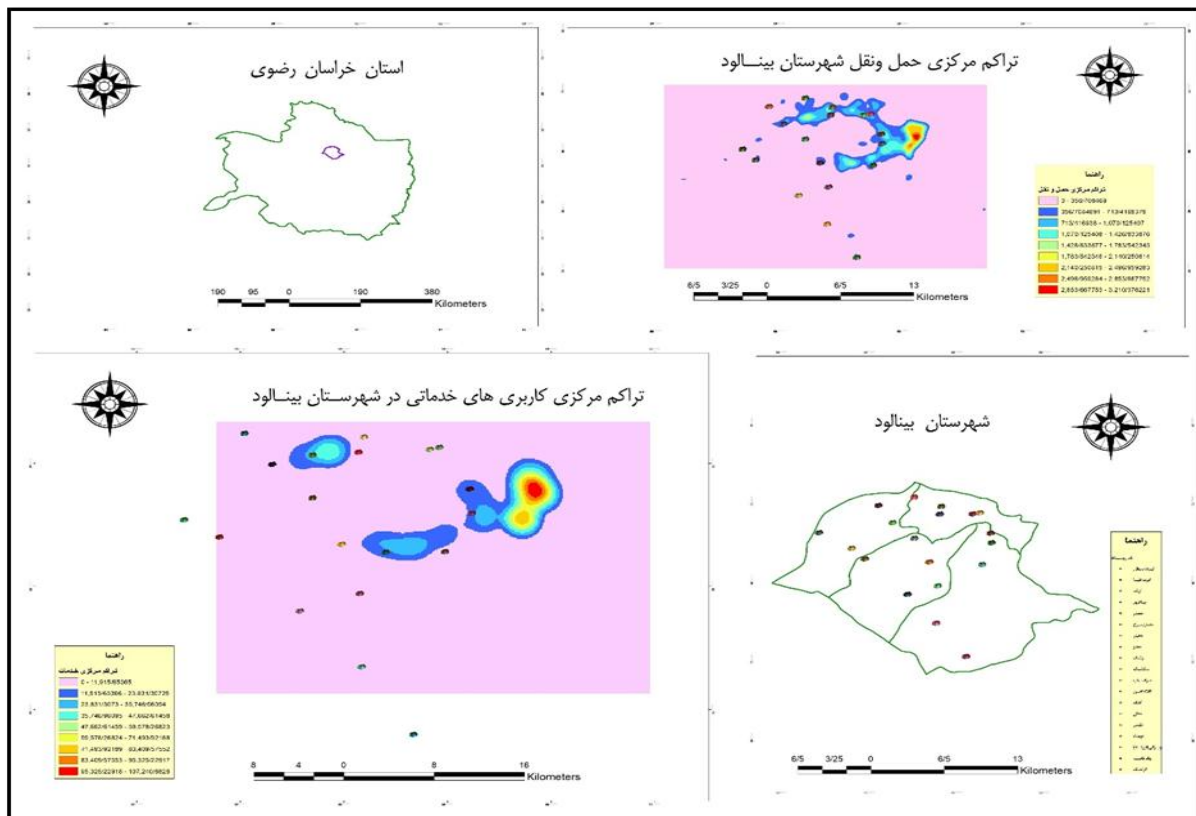
جدول ۱- معرفی متغیرهای پژوهش در زمینه اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار بر عدالت فضایی

ابعاد	شاخص	منبع
زیست‌محیطی	میزان مشارکت فعال محلی‌ها، مشارکت ذینفعان	کوواچیچ و همکاران (۲۰۲۴)، پورنومو و پورواندری (۲۰۲۵)، ساردیان‌تو و همکاران (۲۰۱۶)
	ارتقاء وضعیت معیشتی جوامع محلی، تأمین امنیت و رفاه نسبی	مباگا و همکاران (۲۰۲۴)، جوادیان (۱۴۰۱)
	توسعه نیروی انسانی، توانمندسازی جوامع محلی	اوگیلی و همکاران (۲۰۲۳)، سیفی و همکاران (۲۰۲۳)
	کیفیت زندگی و تعاملات واقعی جامعه محلی	جاودان و همکاران (۲۰۲۴)
	درک ساکنان از گردشگری و تاثیر آن بر کیفیت زندگی جامعه محلی	لی و همکاران (۲۰۲۴)، جاودان و همکاران (۲۰۲۴)
	امنیت جمعیت و سطح رضایت گردشگران	شاطریان و همکاران (۱۳۹۶)
	حفظ و گسترش فرصت‌ها، خواسته‌های بازدیدکنندگان فعلی و جوامع میزبان	آموکو و همکاران، ۲۰۲۴
فرهنگی	توسعه مهارت‌های انسانی، کاهش فساد	دسیو و همکاران (۲۰۲۵)
	حفظ هویت فرهنگی جوامع محلی	وکروت و مویسیو (۲۰۲۰)
	احیای فرهنگی	شریستا و همکاران (۲۰۲۵)

ابعاد	شاخص	منبع
عادات توزیعی	ترویج‌های فرهنگی، الگوهای مالکیت، حفظ فرهنگ، یادگیری و اصالت	گانکار و ساکنر (۲۰۲۵)
	نقش خلاقیت در گردشگری	بوچاری و همکاران (۲۰۲۴)
	میزان تجربیات بازدیدکنندگان	لارستا و همکاران (۲۰۲۴)
	آموزش با کیفیت خوب، جبران نابرابری‌های جنسیتی در توسعه محصولات گردشگری	ویداوسکی و همکاران (۲۰۲۳)
	حمایت نخبگان محلی	متاپور و گیامپیکولی (۲۰۲۰)
	فراهم کردن فرصت‌های استراحت برای گردشگران و ساکنان محلی	آریا و همکاران (۲۰۲۳)
	توزیع فرصت‌ها، توزیع عادلانه درآمدها و ثروت،	مدنی پور و همکاران (۲۰۲۲)، جوادیان، (۱۴۰۱)، لیپ و همکاران (۲۰۲۴)
	توزیع عادلانه امکانات و خدمات عمومی، توزیع مجدد منابع	سینیتو و جمال (۲۰۲۱)، اوویزو و دوریس (۲۰۲۰)
	مشارکت جامعه برای مالکیت	اوکاموتو و دویون (۲۰۲۴)
	فاصله از منابع آلاینده	اوکاموتو و دویون (۲۰۲۴)
عادات رویه‌ای	فرصت‌های ارتقاء شغلی، و فرصت‌های درآمدزایی	آنترهیزنبرگ و لورنس (۲۰۲۵)، ساردیانو (۲۰۱۶)، نلسون و همکاران (۲۰۲۵)
	چگونگی توزیع منابع و زیرساخت‌ها در فضا	
	دسترسی به اطلاعات در کاهش نابرابری‌ها و بی طرفی، نحوه ادراک ساکنان از تاثیرات گردشگری	سوپاپان و همکاران (۲۰۲۴)، رادهوس و همکاران (۲۰۲۴)
	شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها، چگونگی برقراری تعاملات و ارتباطات	آریا و همکاران (۲۰۲۳)
	مشارکت همه ذینفعان در تصمیم‌گیری	آنترهیزنبرگ و لورنس (۲۰۲۵)
	حق برابر در برخورداری از بیشترین آزادی‌ها، دسترسی به منصب‌ها و مقام‌ها،	اوکاموتو و دویون، (۲۰۲۴)، رستگار (۲۰۲۰)، نلسون و همکاران (۲۰۲۵)، سیاکوا و همکاران (۲۰۲۰)
	کیفیت زندگی عمومی	دلیلی (۱۴۰۱)
	احترام و انصاف در روابط اجتماعی نحوه پاسخگویی مسئولین و نهادهای دولتی	فنل و شپرد (۲۰۲۱)
	شناسایی هویت‌های قومی قبیله‌ای افراد و محرومیت‌ها	جوادیان (۱۴۰۱)
	میزان حفظ شخصیت و فرهنگ محلی	اولینو و همکاران (۲۰۲۴)
عادات بین‌نسلی	حفظ هویت فرهنگی روستا، سطح حفظ هویت محلی و انتظارات	آمتیران و کریناواتی (۲۰۲۱)
	شناخت گروه‌هایی که تحت تاثیر بحران قرار دارند	ناپیرالا و همکاران (۲۰۱۹)، شاطریان و همکاران، ۱۳۹۶
	توزیع عادلانه فرصت‌ها برای آیندگان	رستگار و همکاران (۲۰۲۱)
	تعادل میان بهره‌برداری اقتصادی و محیط زیست	کلابی (۲۰۲۲)
	محافظت از محیط زیست و حفظ فرصت‌های برابر برای آیندگان	بو و همکاران (۲۰۲۴)، هوفمن و همکاران (۲۰۲۲)
		معصومی و اسماعیل زاده (۲۰۱۵)

این پژوهش با موضوع تجزیه و تحلیل اثرات گردشگری پایدار پیرامون بهبود عدالت فضایی روستایی منطقه مورد مطالعه شهرستان بینالود می‌باشد که این شهرستان در شمال شرق ایران در مرکز استان خراسان رضوی و در غرب و شمال غربی شهر مقدس مشهد واقع شده است و شامل دو بخش طبقه و شاندیز بوده و دارای وسعتی حدود ۱۴۰۰ هکتار است و شهر شاندیز مرکز دهستان شاندیز با ارتفاع ۱۴۰۰ متری از سطح دریا در دامنه‌های شمالی سلسله ارتفاعات بینالود

قرار گرفته است. ویژگی و ماهیت اصلی گردشگری در روستاهای شهرستان بینالود، به ویژه در بخش های طبقه و شاندریز، مبتنی بر جاذبه های طبیعی، اقلیمی و فرهنگی است. این منطقه با برخورداری از چشم اندازهای کوهستانی، رودخانه های دائمی، آب و هوای معتدل کوهپایه ای، باغات میوه، و پوشش گیاهی متنوع، یکی از مقاصد مهم گردشگری طبیعی در خراسان رضوی محسوب می شود. همچنین، فرهنگ مهمان نوازی محلی، غذاهای سنتی، و صنایع دستی بومی نقش مهمی در جذب گردشگران داخلی دارد. وجود امکانات خدماتی و نزدیکی به کلان شهر مشهد نیز بر پویایی گردشگری منطقه افزوده است. در شکل (۲) محدوده مورد مطالعه نشان داده شده است.

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارنده ۱۴۰۴.

۴- یافته ها و تحلیل داده

از میان ۲۰۰ نفر جامعه آماری که به پرسش های تحقیق پاسخ داده اند با توجه به جدول (۲) ملاحظه می شود افراد پاسخ دهنده به پرسشنامه ۱۷۲ نفر از افراد نمونه مرد و ۲۸ نفر زن می باشند و ۲۷ نفر از افراد نمونه دارای تحصیلات سیکل، ۸۹ نفر دیپلم، ۳۳ نفر فوق دیپلم، ۳۶ نفر لیسانس و ۱۵ نفر در مقطع فوق لیسانس می باشند. همچنین اکثریت افراد نمونه مغازه دار (۵۴ درصد) می باشند و ۵۵ نفر از افراد نمونه در رده سنی بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۵۷ نفر ۳۱ تا ۴۰ سال، ۴۵ نفر بین ۴۱ تا ۵۰ سال، ۳۱ نفر بین ۵۱ تا ۶۰ سال و ۱۲ نفر بیشتر از ۶۰ سال می باشند.

جدول ۲- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر حسب جنسیت پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
جنسیت	زن	۲۸	۱۴	۱۴
	مرد	۱۷۲	۸۶	۱۰۰
	کل	۲۰۰	۱۰۰	
تحصیلات	سیکل	۲۷	۱۳/۵	۱۳/۵
	دیپلم	۸۹	۴۴/۵	۵۸
	فوق دیپلم	۳۳	۱۶/۵	۷۴/۵
	لیسانس	۳۶	۱۸	۹۲/۵
	فوق لیسانس	۱۵	۷/۵	۱۰۰
	کل	۲۰۰	۱۰۰	
	کشاوری	۳	۱/۵	۱/۵
شغل	مغازه دار	۱۰۸	۵۴	۵۵/۵
	کارمند	۱۵	۷/۵	۶۳
	خانه دار	۶	۳	۶۶
	دانشجو	۱۲	۶	۷۲
	کارگر	۳	۱/۵	۷۳/۵
	آزاد	۴۷	۲۳/۵	۹۷
	بیکار	۶	۳	۱۰۰
	کل	۲۰۰	۱۰۰	
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۵۵	۲۷/۵	۲۷/۵
	۳۱ تا ۴۰ سال	۵۷	۲۸/۵	۵۶
	۴۱ تا ۵۰ سال	۴۵	۲۲/۵	۷۸/۵
	۵۱ تا ۶۰ سال	۳۱	۱۵/۵	۹۴
	بیشتر از ۶۰ سال	۱۲	۶	۱۰۰
کل	۲۰۰	۱۰۰		

با توجه به جدول (۳) ملاحظه می شود میانگین پاسخ افراد به شاخص بعد اجتماعی برابر ۵/۰۰، برای شاخص بعد فرهنگی برابر ۵/۱۰۱، و برای شاخص عدالت فضایی برابر ۵/۱۱۱ می باشد.

جدول ۳- شاخص توصیفی و توزیع فراوانی پاسخ سوالات مربوط به شاخص های مورد مطالعه

عامل	واریانس	انحراف معیار	میانگین	تعداد
V1 ابعاد اجتماعی (مشارکت محلی)	5/776	2/40343	4/6800	200
V2 ابعاد اجتماعی (ارتقاء معیشت)	6/134	۲/۴۷۶۷۸	4/9650	200
V3 ابعاد اجتماعی (تامین امنیت)	6/698	2/58810	4/7350	200
V4 ابعاد اجتماعی (افزایش رفاه)	5/956	2/44043	5/2100	200
V5 ابعاد اجتماعی (توسعه نیروی انسانی)	5/767	2/40151	4/9600	200
V6 ابعاد اجتماعی (توانمندسازی)	6/372	2/52425	4/9000	200
V7 ابعاد اجتماعی (کیفیت زندگی)	5/647	2/37641	4/9700	200
V8 ابعاد اجتماعی (درک ساکنان از صنعت گردشگری)	5/667	2/38064	5/0300	200
V9 ابعاد اجتماعی (رضایت بازدیدکنندگان)	6/627	2/57424	4/9200	200
V10 ابعاد اجتماعی (توسعه مهارت های فردی)	5/843	2/41723	5/0350	200

تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	عامل	
200	5/0650	2/53632	6/433	ابعاد اجتماعی (کاهش فساد)	V11
200	5/1550	2/40205	5/770	ابعاد اجتماعی (افزایش همبستگی)	V12
200	4/9200	2/39841	5/752	ابعاد اجتماعی (تامین نیاز گردشگران)	V13
200	5/2100	2/42182	5/865	ابعاد اجتماعی (افزایش دانش و آگاهی)	V14
200	5/0700	2/35432	5/543	ابعاد اجتماعی (ترویج فرهنگ محلی)	V15
200	5/2050	2/42743	5/892	ابعاد اجتماعی (میزان رضایتمندی)	V16
200	5/1000	2/40811	5/799	ابعاد اجتماعی (کاهش مهاجرت)	V17
200	4/8750	2/39543	5/738	ابعاد اجتماعی (تمایل به زندگی در روستا)	V18
200	4/8150	2/55409	6/523	ابعاد اجتماعی (استفاده صحیح از کاربری‌ها)	V19
200	5/1750	2/38386	5/683	ابعاد اجتماعی (افزایش همفکری)	V20
200	5/0050	2/32854	5/422	ابعاد اجتماعی (رونق مراسمات و جشنواره‌ها)	V21
200	4/8900	2/51186	6/309	ابعاد فرهنگی (حفظ آداب و رسوم)	V22
200	5/0600	2/49349	6/217	ابعاد فرهنگی (احیاء سنت‌های محلی)	V23
200	5/3550	2/47581	6/130	ابعاد فرهنگی (ایجاد خلاقیت و نوآوری)	V24
200	5/0300	2/43077	5/909	ابعاد فرهنگی (ایجاد تجربه برای گردشگر)	V25
200	5/1800	2/41594	5/837	ابعاد فرهنگی (فرهنگ محلی)	V26
200	5/2050	2/38567	5/691	ابعاد فرهنگی (ارتقاء دانش محلی)	V27
200	5/1650	2/31399	5/355	ابعاد فرهنگی (تولید محصولات توسط زنان)	V28
200	4/9300	2/46892	6/096	ابعاد فرهنگی (حمایت از نخبگان محلی)	V29
200	5/3600	2/45776	6/041	ابعاد فرهنگی (ایجاد فرصت‌های استراحت برای گردشگران و مردم محلی)	V30
200	5/0050	2/46482	6/075	ابعاد فرهنگی (پروژه‌های مرتبط با حفظ میراث فرهنگی)	V31
200	4/9250	2/33164	5/437	ابعاد فرهنگی (تاثیرات فرهنگی روستاییان از گردشگران)	V32
200	5/1250	2/33595	5/457	ابعاد فرهنگی (تعدد نشریات و رسانه‌های محلی)	V33
200	5/0050	2/44846	5/995	ابعاد فرهنگی (میزان برگزاری جشنواره‌های محلی)	V34
200	5/1850	2/38731	5/699	ابعاد فرهنگی (مطالبه‌گری مردم محلی از مسئولان)	V35
200	5/1700	2/51050	6/303	ابعاد فرهنگی (تبلیغات موثر فرهنگی از گردشگری)	V36
200	4/9500	2/39083	5/716	ابعاد فرهنگی (پایبندی به سبک زندگی محلی)	V37
200	5/1400	۲/۴۸۲۱۸	6/161	میزان توزیع فرصت‌های شغلی (عدالت توزیعی)	V38
200	5/3900	2/36981	5/616	میزان توزیع درآمد (عدالت توزیعی)	V39
200	5/3900	2/30967	5/335	میزان توزیع خدمات عمومی (عدالت توزیعی)	V40
200	5/1000	2/45564	6/030	میزان مشارکت مردمی (عدالت توزیعی)	V41
200	5/0050	2/48513	6/176	میزان فاصله از منابع (عدالت توزیعی)	V42
200	4/8100	2/57040	6/607	میزان فاصله از آلاینده‌های زیستی (عدالت توزیعی)	V43
200	5/0950	2/33306	5/443	ایجاد فرصت‌های درآمدزا (عدالت توزیعی)	V44
200	5/1100	2/48370	6/169	میزان توزیع هتل‌ها و اقامتگاه‌ها (عدالت توزیعی)	V45
200	5/0600	2/41777	5/846	میزان فاصله از جاذبه‌ها (عدالت توزیعی)	V46
200	5/0500	2/44487	5/977	میزان توزیع زیرساخت‌ها (عدالت توزیعی)	V47
200	5/2550	2/33608	5/457	میزان آموزش‌ها (عدالت رویه‌ای)	V48
200	5/1200	2/43005	5/905	میزان دسترسی به اطلاعات (عدالت رویه‌ای)	V49
200	4/9850	2/44842	5/995	میزان ادراک ساکنان (عدالت رویه‌ای)	V50
200	5/0150	2/46070	6/055	میزان شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها (عدالت رویه‌ای)	V51
200	5/1350	2/31160	5/343	میزان برخورداری افراد از آزادی (عدالت رویه‌ای)	V52

تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	عامل
200	5/1600	2/38387	5/683	میزان برخورداری افراد از منصبها (عدالت رویه‌ای)
200	5/0250	2/47284	6/115	میزان کیفیت زندگی عمومی (عدالت رویه‌ای)
200	5/1900	2/57040	6/607	میزان انصاف در پاسخگویی مسئولین (عدالت رویه‌ای)
200	5/1800	2/42839	5/897	میزان دوره‌های آموزشی (عدالت رویه‌ای)
200	5/1750	2/43186	5/914	شناخت جامعه محلی از هویت‌های قومی (عدالت معرفتی)
200	5/1950	2/35045	5/525	شناخت جامعه محلی از اثرات منفی و مثبت گردشگری (عدالت معرفتی)
200	5/1100	2/56139	6/561	میزان شناخت در زمینه حفظ هویت محلی (عدالت معرفتی)
200	5/0900	2/42307	5/871	میزان سیاست‌های حمایتی گردشگری (عدالت معرفتی)
200	5/1800	2/42425	5/877	میزان شناخت گروه‌ها و مناطق محروم گردشگری (عدالت معرفتی)
200	5/1100	2/41601	5/837	شناخت انتظارات و نیازهای مردم محلی (عدالت معرفتی)
200	4/9650	2/43174	5/913	میزان سیاست‌های گردشگری در جهت توانمندسازی (عدالت معرفتی)
200	5/2700	2/47340	6/118	میزان شناخت نیازهای گردشگر (عدالت معرفتی)
200	5/2950	2/32703	5/415	میزان برخورداری نسل‌های آینده از فرصت‌های گردشگری (عدالت بین نسلی)
200	5/3750	2/35416	5/542	سیاست‌های گردشگری جهت حفظ منابع گردشگری (عدالت بین نسلی)
200	5/0900	2/49661	6/233	حفظ منابع برای نسل‌های آینده (عدالت بین نسلی)
200	4/8550	2/56454	6/577	سیاست‌هایی بر مبنای شناخت عادلانه گروه‌ها (عدالت بین نسلی)
200	3/7727	2/25181	5/071	آموزش‌ها جهت افزایش آگاهی جوامع محلی (عدالت بین نسلی)

برای بررسی فرضیه نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شده است. توجه به جدول آزمون کولموگروف، اگر سطح معناداری برای همه‌ی متغیرهای مستقل و وابسته بیشتر از ۵ درصد باشد، می‌توان نتیجه گرفت که توزیع داده‌ها نرمال است. با توجه به مقادیر در جدول (۴) که سطح معناداری آزمون برای تمامی متغیرها کمتر از ۰۵/۰ است، می‌توان نتیجه گرفت که توزیع متغیرها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کند. بنابراین، برای بررسی روابط متغیرهای پژوهش و بررسی فرضیات، از روش‌های ناپارامتری استفاده خواهد شد.

جدول ۴- آزمون نرمال بودن متغیرهای مدل

نتیجه	سطح معنی داری	آماره آزمون	متغیر
نرمال نیست	p<001/0	.۲۵۴	اجتماعی
نرمال نیست	p<001/0	.۲۶۴	فرهنگی
نرمال نیست	p<001/0	.۱۹۴	عدالت فضایی
نرمال نیست	p<001/0	.۲۳۳	عدالت توزیعی
نرمال نیست	p<001/0	.۲۱۸	عدالت رویه‌ای
نرمال نیست	p<001/0	.۲۱۱	عدالت معرفتی
نرمال نیست	p<001/0	.۱۷۰	عدالت بین نسلی

برای بررسی ارتباط دو به دوی متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن، به بررسی ارتباط بین متغیرهای اصلی پرداخته شده است. برای بررسی روابط دو متغیره بین شاخص‌های اصلی پژوهش، از آزمون همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شد، چراکه نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان داد توزیع متغیرها نرمال نیست. جدول (۵) نشان‌دهنده ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش است: بین متغیر اجتماعی و عدالت فضایی همبستگی نسبتاً قوی

مشاهده شد ($p=0.586$)، که حاکی از ارتباط مستقیم این دو شاخص است. متغیر فرهنگی نیز با عدالت فضایی همبستگی نسبتاً قوی دارد ($p=0.550$) همبستگی بین عدالت فضایی با سایر ابعاد (توزیعی، رویه‌ای، معرفتی) نیز نشان‌دهنده رابطه مستقیم و معنادار است. به طور کلی، تمامی ضرایب همبستگی مثبت و در سطح متوسط تا قوی قرار دارند.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

توزیعی	رویه‌ای	معرفتی	بین نسلی	عدالت	اجتماعی	فرهنگی
						فرهنگی
					--	--
				--	0.586	0.550
			--	0.645	0.473	0.450
		--	0.356	0.714	0.445	0.407
	--	0.392	0.401	0.733	0.353	0.401
--	0.441	0.465	0.438	0.785	0.492	0.475

برای سنجش بهتر پایایی، از هر دو روش آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی استفاده می‌شود. نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد مقادیر آلفای کرونباخ برای تمام شاخص‌ها بالاتر از ۰/۸ بوده و نشان‌دهنده همسانی درونی بالا و مناسب گویه‌های مرتبط با هر بعد است. همچنین، ضرایب پایایی ترکیبی نیز همگی فراتر از مقدار آستانه ۰/۷ بوده‌اند که این امر نیز بر پایایی مناسب سازه‌ها در مدل اندازه‌گیری دلالت دارد. همه ابعاد مورد بررسی، آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸ دارند؛ که بسیار مناسب و حتی عالی محسوب می‌شود. بالاترین مقدار مربوط به بعد اجتماعی (۰/۹۵۰) است. معیار مکملی برای آلفای کرونباخ، به ویژه در مدل‌های معادلات ساختاری. مقدار بالاتر از ۰/۷ مورد قبول است. در این تحقیق، CR ضریب پایایی ترکیبی تمام ابعاد از ۰/۸۷۳ تا ۰/۹۵۰ متغیر است که همگی بسیار مطلوب هستند. ناحیه بحرانی (حد آستانه): مقدار استاندارد ۰/۷ نشان می‌دهد که شاخص‌های بالاتر از آن پایا محسوب می‌شوند. همه ابعاد این آستانه را رد کرده‌اند، بنابراین نتیجه‌گیری "تأیید" کاملاً بجاست.

جدول ۶- نتایج آزمون آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی

شاخص	آلفای کرونباخ	ضریب پایایی ترکیبی	ناحیه بحرانی	نتیجه
بعد اجتماعی	0.950	0.955	0.7	تأیید
بعد فرهنگی	0.935	0.943	0.7	تأیید
عدالت فضایی	0.838	0.892	0.7	تأیید
توزیعی	0.906	0.922	0.7	تأیید
رویه‌ای	0.885	0.907	0.7	تأیید
معرفتی	0.886	0.909	0.7	تأیید
بین نسلی	0.818	0.873	0.7	تأیید

برای ارزیابی کیفیت سازه‌های پژوهش، تحلیل عاملی تأییدی^۱ انجام شد و بارهای عاملی^۲ گویه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. در جدول (۷) مشاهده می‌شود، اکثریت قریب به اتفاق گویه‌ها بار عاملی بالاتر از ۰/۷ داشته‌اند و باقی نیز در

^۱ . CFA

^۲ . Factor Loadings

سطح قابل قبول بالای ۰/۶ قرار دارند: در بعد اجتماعی، گویه V1 با بار عاملی ۰/۸۶۷، بیشترین همبستگی با سازه مربوطه را دارد و هیچ‌یک از گویه‌ها کمتر از ۰/۶ نیستند. در بعد فرهنگی، مقادیر بار عاملی از ۰/۶۴۸ تا ۰/۷۹۵، متغیر است که همگی قابل قبول‌اند. در بعد بین‌نسلی، بار عاملی گویه‌ها از ۰/۷۰۷ تا ۰/۸۰۵ بوده و از اعتبار همگرایی قوی برخوردارند. در بعد توزیعی، مقادیر بین ۰/۶۹۱ تا ۰/۷۶۲ قرار دارند که نشان‌دهنده همبستگی مناسب است. در بعد رویه‌ای، بارهای عاملی بین ۰/۶۸۰ تا ۰/۷۵۷ بوده‌اند. در بعد معرفتی نیز گویه‌ها بین ۰/۷۱۸ تا ۰/۷۷۹، بار عاملی داشته‌اند که مطلوب تلقی می‌شود. این نتایج نشان می‌دهد که کلیه گویه‌های به‌کاررفته، بار عاملی قابل قبولی با سازه‌های مفهومی مربوطه دارند و بنابراین از اعتبار همگرایی مطلوبی برخوردارند.

جدول ۷- سنجش بارهای عاملی زیرسبجها

زیرمقیاس	گویه	بارعاملی	زیرمقیاس	گویه	بارعاملی	زیرمقیاس	گویه	بارعاملی
اثرات اجتماعی	V1	۰/۸۶۷	اثرات اجتماعی	V8	۰/۷۲۸	اثرات اجتماعی	V15	۰/۶۹۳
	V2	۰/۷۹۷		V9	۰/۷۲۸		V16	۰/۷۰۳
	V3	۰/۷۶۲		V10	۰/۶۶۸		V17	۰/۷۱۱
	V4	۰/۷۳۹		V11	۰/۷۹۷		V18	۰/۶۳۱
	V5	۰/۶۴۴		V12	۰/۷۱۹		V19	۰/۷۲۵
	V6	۰/۶۸۹		V13	۰/۶۰۹		V20	۰/۶۹۶
	V7	۰/۶۸۰		V14	۰/۷۵۷		V21	۰/۷۳۳
اثرات فرهنگی	V22	۰/۷۶۱	اثرات فرهنگی	V27	۰/۷۰۶	اثرات فرهنگی	V32	۰/۶۴۸
	V23	۰/۷۶۱		V28	۰/۶۵۸		V33	۰/۷۲۳
	V24	۰/۶۶۹		V29	۰/۶۸۱		V34	۰/۷۲۷
	V25	۰/۶۸۳		V30	۰/۷۷۶		V35	۰/۷۰۰
	V26	۰/۷۹۵		V31	۰/۶۵۶		V36	۰/۷۱۸
							V37	۰/۷۸۷
عدالت توزیعی	V38	۰/۷۶۰	عدالت توزیعی	V41	۰/۷۶۲	عدالت توزیعی	V44	۰/۶۹۱
	V39	۰/۷۴۶		V42	۰/۷۳۲		V45	۰/۷۰۲
	V40	۰/۷۵۰		V43	۰/۷۴۷		V46	۰/۷۶۰
							V47	۰/۷۱۷
عدالت رویه‌ای	V48	۰/۷۵۱	عدالت رویه‌ای	V51	۰/۷۱۶	عدالت رویه‌ای	V54	۰/۷۴۰
	V49	۰/۶۸۰		V52	۰/۷۰۶		V55	۰/۷۵۷
	V50	۰/۷۰۲		V53	۰/۷۴۵		V56	۰/۶۹۵
عدالت معرفتی	V57	۰/۷۷۹	عدالت معرفتی	V60	۰/۷۶۹	عدالت معرفتی	V63	۰/۷۲۲
	V58	۰/۷۴۵		V61	۰/۷۱۸		V64	۰/۷۲۲
	V59	۰/۷۵۵		V62	۰/۷۵۱			
عدالت بین نسلی	V65	۰/۷۰۷	عدالت بین نسلی	V67	۰/۸۰۵	عدالت بین نسلی	V69	۰/۷۵۰
	V66	۰/۷۵۸		V68	۰/۷۸۰			

برای ارزیابی بارهای عاملی، از محاسبه مقادیر همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با آن سازه استفاده می‌شود. با نگاه به جدول (۸)، متوجه می‌شویم که ارقام قرار گرفته در قطر اصلی ماتریس فورنل لارکر، از ارقام واقع در سمت پایین و سمت راست آن بزرگ‌تر هستند. این نشان می‌دهد که مدل‌های اندازه‌گیری استفاده شده در تحقیق، دارای تطابق و

برازش مناسبی با واقعیت هستند. همچنین، نتایج نشان می‌دهند که هر عنصر در مدل تحقیق، با شاخص‌های خود، ارتباط بیشتری دارد نسبت به عناصر دیگر. در نهایت می‌توانیم تأیید کنیم که برازش مدل اندازه‌گیری تحقیق مناسب است.

جدول ۸- ماتریس سنجش روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

بعد اجتماعی	بعد فرهنگی	بین نسلی	توزیعی	رویه‌ای	عدالت فضایی	معرفتی
بعد اجتماعی	.۷۲۰					
بعد فرهنگی	.۶۴۶	.۷۱۳				
بین نسلی	.۶۱۰	.۵۷۰	.۷۶۱			
توزیعی	.۶۴۱	.۶۱۶	.۵۶۴	.۷۳۷		
رویه‌ای	.۵۳۷	.۵۴۵	.۵۸۵	.۵۶۷	.۷۲۲	
عدالت فضایی	.۷۲۲	.۷۱۵	.۸۱۱	.۸۴۰	.۸۱۸	.۸۲۱
معرفتی	.۵۸۷	.۶۱۸	.۵۲۵	.۶۱۸	.۵۴۸	.۸۱۹
						.۷۴۵

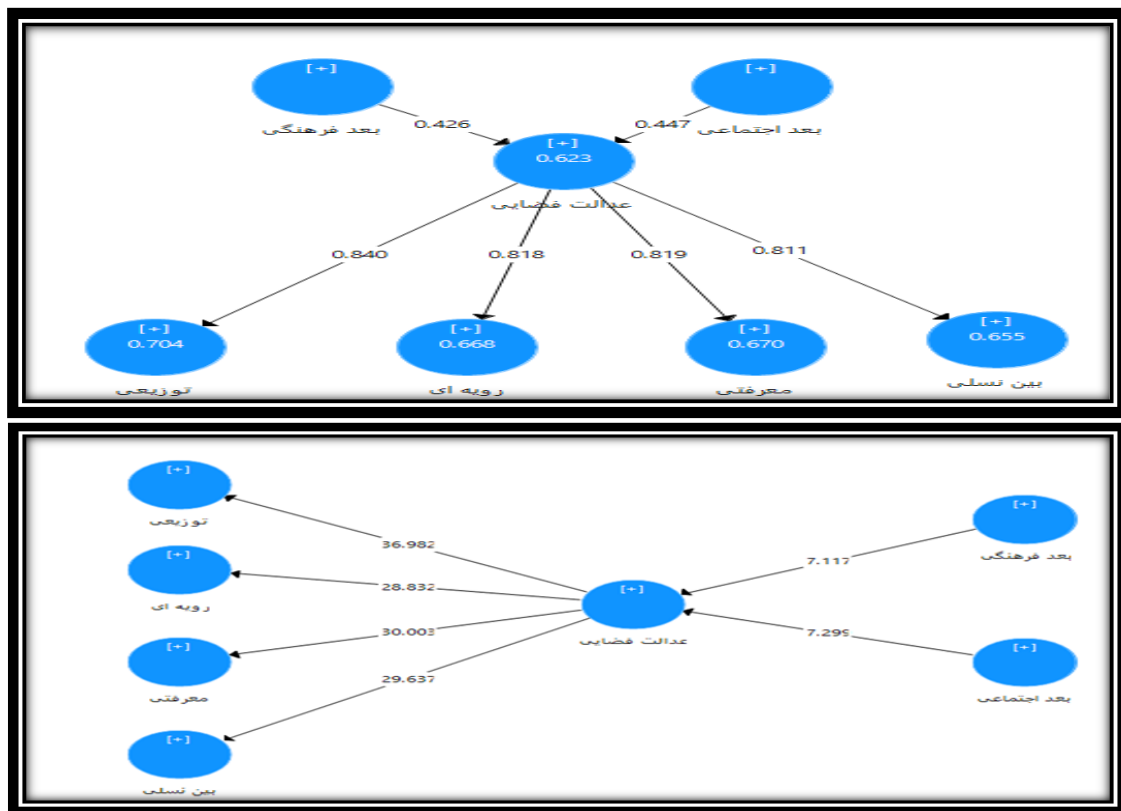
برای بررسی ارتباط دو به دوی متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن، به بررسی ارتباط بین متغیرهای اصلی پرداخته شده است نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای اصلی پژوهش نشان داد که سطح معناداری ضرایب همبستگی کمتر از ۵ درصد است. به عبارت دیگر، نشان می‌دهد بین همه‌ی متغیرهای پژوهش، ارتباط معناداری وجود دارد. از این رو، امکان بررسی فرضیه‌ها با استفاده از روش معادلات ساختاری وجود دارد. با توجه به جدول (۹) نتایج تحلیل مسیر، با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM) نشان می‌دهد که: ابعاد اجتماعی و فرهنگی تأثیر معناداری بر عدالت فضایی دارند: ضرایب مسیر به ترتیب برابر با ۰.۴۴۷ و ۰.۴۲۶ هستند و آماره t بالاتر از ۷ (بسیار بالاتر از آستانه بحرانی ۱/۹۶) بوده و مقدار p برابر با ۰/۰۰۰ است که نشان‌دهنده معناداری بسیار بالا در سطح ۰.۹۹٪ است. این بدان معناست که تقویت سرمایه اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی می‌تواند به بهبود عدالت فضایی کمک کند. عدالت فضایی تأثیر بسیار قوی و معناداری نیز بر ابعاد مختلف عدالت دارد: بالاترین ضریب مسیر مربوط به رابطه بین عدالت فضایی و عدالت توزیعی است ($\beta = 0.840$)، نشان‌دهنده این است که توزیع عادلانه منابع شدیداً به تحقق عدالت فضایی وابسته است. عدالت فضایی همچنین تأثیر بالایی بر عدالت معرفتی ($\beta = 0.819$)، عدالت رویه‌ای ($\beta = 0.818$) و عدالت بین‌نسلی ($\beta = 0.811$) دارد. آماره‌های t در تمامی این مسیرها بالاتر از ۲۸ هستند که بیانگر قدرت بالای مدل در تبیین روابط علی است. مقادیر بسیار پایین ($p < 0.001$) در تمام مسیرها نشان می‌دهد که تمامی روابط آزموده‌شده از نظر آماری بسیار معنادارند و فرض صفر مبنی بر عدم رابطه رد می‌شود. این یافته‌ها تأکید می‌کنند که عدالت فضایی نه تنها مفهومی مستقل، بلکه به‌عنوان پیشروانی کلیدی برای تحقق سایر ابعاد عدالت اجتماعی شناخته می‌شود. بنابراین، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان باید به تقویت زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی به‌منظور ارتقاء عدالت فضایی توجه ویژه داشته باشند، چرا که این عدالت زمینه‌ساز تحقق عدالت بین‌نسلی، توزیعی، رویه‌ای و معرفتی است.

جدول ۹- نتایج ضرایب رگرسیونی استاندارد شده

روابط متغیرها	ضریب	آماره آزمون t	انحراف معیار (STDEV)	مقدار p	نتیجه
بعد اجتماعی - < عدالت فضایی	./۴۴۷	۷/۲۹۹	./۰۶۱	+/****	عدم رد
بعد فرهنگی - < عدالت فضایی	./۴۲۶	۷/۱۱۷	./۰۶۰	./۰۰۰	عدم رد
عدالت فضایی - < بین نسلی	./۸۱۱	۲۹/۶۳۷	./۰۲۷	./۰۰۰	عدم رد
عدالت فضایی - < توزیعی	./۸۴۰	۳۶/۹۸۲	./۰۲۳	./۰۰۰	عدم رد
عدالت فضایی - < رویه‌ای	./۸۱۸	۲۸/۸۳۲	./۰۲۸	./۰۰۰	عدم رد
عدالت فضایی - < معرفتی	./۸۱۹	۳۰/۰۰۳	./۰۲۷	./۰۰۰	عدم رد
بعد اجتماعی - < بین نسلی	./۳۶۲	./۳۵۹	./۰۵۰	۷/۲۵۵	./۰۰۰
بعد اجتماعی - < توزیعی	./۳۷۵	./۳۷۳	./۰۵۱	۷/۳۸۰	./۰۰۰
بعد اجتماعی - < رویه‌ای	./۳۶۵	./۳۶۳	./۰۵۰	۷/۲۳۸	./۰۰۰
بعد اجتماعی - < عدالت فضایی	./۴۴۷	./۴۴۴	./۰۵۷	۷/۸۴۹	./۰۰۰
بعد اجتماعی - < معرفتی	./۳۶۶	./۳۶۴	./۰۴۸	۷/۶۳۰	./۰۰۰
بعد فرهنگی - < بین نسلی	./۳۴۵	./۳۴۸	./۰۴۷	۷/۴۲۱	./۰۰۰
بعد فرهنگی - < توزیعی	./۳۵۸	./۳۶۱	./۰۴۸	۷/۵۱۸	./۰۰۰
بعد فرهنگی - < رویه‌ای	./۳۴۹	./۳۵۲	./۰۴۶	۷/۶۰۰	./۰۰۰
بعد فرهنگی - < عدالت فضایی	./۴۲۶	./۴۳۰	./۰۵۵	۷/۷۸۳	./۰۰۰
بعد فرهنگی - < معرفتی	./۳۴۹	./۳۵۴	./۰۴۹	۷/۱۷۸	./۰۰۰
عدالت فضایی - < بین نسلی	./۸۱۱	./۸۰۹	./۰۲۹	۲۷/۹۶۲	./۰۰۰
عدالت فضایی - < توزیعی	./۸۴۰	./۸۴۰	./۰۲۴	۳۴/۵۷۸	./۰۰۰
عدالت فضایی - < رویه‌ای	./۸۱۸	./۸۱۸	./۰۳۰	۲۷/۲۵۵	./۰۰۰
عدالت فضایی - < معرفتی	./۸۱۹	./۸۲۱	./۰۲۷	۲۹/۸۸۸	./۰۰۰

بر اساس نتایج مدل معادلات ساختاری (شکل ۳)، عدالت فضایی به‌طور معناداری از ابعاد اجتماعی و فرهنگی تأثیر می‌پذیرد (با ضرایب به‌ترتیب ۰/۴۴۷ و ۰/۴۲۶). این یافته با شرایط منطقه بینالود سازگار است؛ برای مثال، در روستای ابرده علیا که دارای انسجام اجتماعی بالا و مشارکت مؤثر ساکنین در مدیریت محلی گردشگری است، زیرساخت‌های توزیع منابع عمومی مانند آب و برق نیز نسبتاً عادلانه‌تر است. در مقابل، در برخی روستاهای کم‌برخوردار نظیر روستای حصار سرخ که سطح پایین‌تری از سرمایه اجتماعی و انسجام فرهنگی مشاهده می‌شود، دسترسی عادلانه به منابع توسعه‌ای (مانند خدمات رفاهی یا اعتبارات گردشگری) نیز محدودتر بوده است. این تطابق، نقش سرمایه اجتماعی را به‌عنوان پیش‌زمینه‌ای برای تحقق عدالت فضایی تأیید می‌کند. همچنین نتایج نشان دادند که عدالت فضایی به‌طور مستقیم و قدرتمند بر انواع عدالت اجتماعی از جمله عدالت توزیعی اثر می‌گذارد ($\beta=0.840$). در سطح محلی، این رابطه در مواردی همچون توزیع نابرابر مجوزهای ساخت و ساز گردشگری در بخش شان‌دیز به‌وضوح دیده می‌شود؛ به‌طوری‌که در مناطق نزدیک‌تر به مسیرهای اصلی گردشگری (مثلاً محور طر‌قبه به زشک)، دسترسی به فرصت‌های اقتصادی و مجوزها بسیار بیشتر از روستاهای دور دست مانند نغندر علیا بوده است. این نابرابری نشان می‌دهد که عدالت فضایی ضعیف می‌تواند به نابرابری در توزیع منابع منجر شود. در مورد عدالت بین‌نسلی مشاهده می‌شود که در برخی روستاهای هدف گردشگری مانند کنگ و جاغرق، با گسترش بی‌رویه اقامتگاه‌های بوم‌گردی بدون برنامه‌ریزی زیست‌محیطی، منابع طبیعی همچون باغات و

چشمه‌ها تحت فشار قرار گرفته‌اند که این امر تهدیدی جدی برای منافع نسل‌های آینده است. بنابراین، تقویت عدالت فضایی در قالب ضوابط کاربری زمین، حفظ میراث طبیعی و فرهنگی را برای آیندگان تضمین خواهد کرد. ($\beta=0.811$).

شکل ۳- برازش مدل ساختاری، منبع: نگارنده ۱۴۰۴.

۵- بحث و فرجام

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ابعاد اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار، تأثیر مستقیم و معناداری بر تحقق عدالت فضایی در نواحی روستایی دارند. در این میان، بُعد اجتماعی - به‌ویژه با تأکید بر سرمایه اجتماعی، مشارکت محلی، اعتماد متقابل و انسجام اجتماعی - نقش پررنگ‌تری در تبیین عدالت فضایی ایفا می‌کند. همچنین، نتایج حاکی از آن است که عدالت فضایی به‌عنوان یک متغیر میانجی، ارتباطی معنادار میان ابعاد مختلف عدالت اجتماعی نظیر عدالت توزیعی، رویه‌ای، معرفتی و بین‌نسلی برقرار می‌سازد. اعتبار بالای مدل نظری پژوهش (ضرایب مسیر بالاتر از ۰/۸، آماره t بیش از ۲۸ و سطح معناداری p کمتر از ۰/۰۰۱) در کنار شاخص‌های روایی و پایایی (بارهای عاملی بالاتر از ۰/۷، روایی همگرا و پایایی ترکیبی) بیانگر آن است که چارچوب مفهومی تحقیق از انسجام نظری و قدرت تبیین بالایی برخوردار است. بر این اساس می‌توان گفت تحقق عدالت فضایی، نه تنها لازمه دستیابی به توسعه پایدار گردشگری است، بلکه پیش‌شرطی اساسی برای استقرار عدالت اجتماعی چندبُعدی و پایدار در جوامع محلی محسوب می‌شود. این نتایج با بسیاری از پژوهش‌های پیشین در حوزه گردشگری پایدار و عدالت فضایی هم‌راستا است. به‌عنوان نمونه، مطالعه پوراحمد و همکاران (۱۴۰۳) که به آینده‌پژوهی توسعه فضایی-راهبردی گردشگری در جزیره کیش پرداخته‌اند، از نظر توجه به ناپایداری فضایی و عدم توزیع عادلانه خدمات با پژوهش حاضر مشابهت دارد، اما تمرکز آن‌ها بر مناطق شهری و سناریوهای راهبردی بوده است، در حالی که پژوهش حاضر به‌طور خاص بر نواحی روستایی و ابعاد اجتماعی و فرهنگی تأکید می‌کند. همچنین،

تحقیق جاودان و همکاران (۲۰۲۴) درباره نگرش جامعه محلی نسبت به گردشگری در روستای پالنگان، اگرچه از نظر توجه به دیدگاه ساکنان و اثرات فرهنگی مشابهت دارد، اما فاقد مدل تحلیلی کمی مانند SEM بوده و عدالت فضایی را به طور مستقیم مورد بررسی قرار نداده است. در سطح بین‌المللی نیز، پژوهش کیروکارترو و رودریکز (۲۰۲۵) در شهر کاسرس اسپانیا از نظر تحلیل نگرش ساکنان به تأثیرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری با نتایج این تحقیق هم‌راستا است، اما تمرکز آن بیشتر بر پیامدهای فرهنگی و اقتصادی در مناطق شهری ثبت جهانی شده است تا عدالت فضایی روستایی. همچنین، پژوهش شریستا و همکاران (۲۰۲۵) در نیوار نپال با تأکید بر نظام‌های بومی مشارکتی و نقش سرمایه اجتماعی، از نظر محتوایی به یافته‌های این مطالعه نزدیک است، ولی رویکردی کیفی داشته و از مدل‌سازی ساختاری استفاده نکرده است. پژوهش لی و همکاران (۲۰۲۴) نیز به تعارضات ناشی از گردشگری در مناطق توسعه‌یابنده پرداخته و با این مطالعه در شناسایی پیامدهای نامتوازن فضایی اشتراک دارد، اما مدل آن مبتنی بر درک تعارضات است نه ارزیابی عدالت فضایی. پرز-کالدرون و همکاران (۲۰۲۴) هم در بررسی درک ساکنان از توسعه پایدار در ژئوپارک‌های اسپانیا از مدل‌سازی معادلات ساختاری بهره گرفته‌اند و از این نظر با پژوهش حاضر هم‌راستا هستند، اما تمرکز اصلی آن‌ها بر آگاهی محیط‌زیستی است تا عدالت فضایی. در مجموع، این پژوهش با بهره‌گیری از مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل هم‌زمان ابعاد اجتماعی و فرهنگی، بخشی از خلأ موجود در مطالعات پیشین - چه در سطح ملی و چه بین‌المللی - درباره پیوند میان گردشگری پایدار و عدالت فضایی در مناطق روستایی را پوشش داده و الگویی نوآورانه برای مطالعات آتی در این حوزه فراهم کرده است. نتایج به‌دست‌آمده می‌تواند برای سیاست‌گذاران، مدیران محلی و برنامه‌ریزان توسعه روستایی در جهت طراحی سیاست‌های منصفانه‌تر در حوزه گردشگری پایدار راهگشا باشد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهادهای زیر به سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، مدیران گردشگری و سایر ذی‌نفعان ارائه می‌شود: ۱. نهادینه‌سازی عدالت فضایی در نظام برنامه‌ریزی گردشگری: عدالت فضایی باید به‌عنوان یک اصل بنیادین در سیاست‌گذاری‌های توسعه گردشگری به رسمیت شناخته شود تا توزیع متوازن خدمات و زیرساخت‌ها در کلیه نواحی روستایی محقق گردد. ۲. تقویت مشارکت جوامع محلی در فرآیندهای تصمیم‌سازی: مشارکت فعال ساکنان روستاها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به گردشگری می‌تواند به ارتقاء عدالت رویه‌ای و معرفی و افزایش حس تعلق و مشروعیت اقدامات منجر شود. ۳. توسعه زیرساخت‌ها با رویکرد عدالت توزیعی: سیاست‌گذاران باید طراحی و توزیع زیرساخت‌های گردشگری را به نحوی انجام دهند که مناطق کمتر برخوردار نیز از منافع گردشگری بهره‌مند شوند. ۴. حفظ و احیای میراث فرهنگی با رویکرد پایدار: توجه به ارزش‌های فرهنگی و معنوی مناطق روستایی می‌تواند ضمن تقویت بعد فرهنگی، به انسجام اجتماعی و عدالت نسلی کمک نماید. ۵. طراحی شاخص‌های بومی عدالت فضایی: تدوین و کاربرد شاخص‌های بومی برای پایش و ارزیابی سطح عدالت فضایی در مناطق گردشگری می‌تواند موجب ارتقاء کیفیت سیاست‌گذاری و مدیریت فضایی شود. تضمین عدالت بین‌نسلی در برنامه‌ریزی گردشگری: باید به حفاظت از منابع طبیعی، فرهنگی و اجتماعی به‌نحوی پرداخت که نیازهای نسل‌های آینده نیز در نظر گرفته شود. محدودیت‌ها و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی علیرغم نتایج ارزشمند پژوهش حاضر، محدودیت‌هایی نیز وجود دارد که باید در تفسیر یافته‌ها مد نظر قرار گیرد. از جمله، تمرکز پژوهش بر یک شهرستان خاص (بینالود) ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج را محدود کند. همچنین، پژوهش صرفاً بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی گردشگری تمرکز داشته و سایر ابعاد از جمله اقتصادی، زیست‌محیطی و سیاسی را در مدل لحاظ نکرده است. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده: ابعاد اقتصادی و زیست‌محیطی گردشگری نیز در کنار ابعاد اجتماعی و فرهنگی، در ارتباط با عدالت فضایی مورد سنجش قرار گیرد. مقایسه بین چند منطقه یا شهرستان با ویژگی‌های متفاوت (محروم/برخوردار، شمال/جنوب کشور و...) انجام شود. از روش‌های ترکیبی (کیفی-کمی) برای تعمیق فهم از سازوکارهای عدالت فضایی در بسترهای محلی استفاده گردد. نقش سیاست‌های کلان ملی و منطقه‌ای در تقویت یا تضعیف عدالت فضایی گردشگری تحلیل گردد.

۶- منابع

- افراخته، حسن، و مفاخری، لیلا. (۱۴۰۳). ارزیابی عدالت فضایی در پرداخت تسهیلات اشتغال‌زایی روستایی (نمونه موردی: شهرستان‌های استان لرستان). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۵(۲)، ۱-۱۹. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2023.5780.1143>
- پوراحمد، احمد، پورقربان، علی، دربان آستانه، سعید، و زنگنه شهرکی، — (۱۴۰۳). آینده‌پژوهی توسعه فضایی-راهبردی گردشگری شهری جزیره کیش با رویکرد توسعه پایدار. *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۵(۱)، ۱۷-۳۶. <https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2022.20468.1094>
- جوادیان، یوسف. (۱۴۰۱). *عدالت اجتماعی و توسعه اقتصادی ایران*. تهران: انتشارات تام آی.
- جوان، فرهاد. (۱۴۰۰). تبیین نظام توزیع منافع گردشگری در ناحیه روستایی رضوانشهر. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۲(۲)، ۶۹-۹۴. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2021.4838.1050>
- حیدری ساریان، وکیل. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل بهبود احساس عدالت اجتماعی؛ موردشناسی: شهرستان اردبیل. *جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*، ۸(۲۸)، ۹۱-۱۱۰. <https://doi.org/20.1001.1.23452277.1397.8.28.6.2>
- حیدری ساریان، وکیل، زیارتی، محمد، و باختر، سمیه. (۱۴۰۳). بررسی و تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر گردشگری روستایی روستاهای هدف گردشگری استان بوشهر. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۴(۲)، ۷۹-۹۵. <https://doi.org/10.30488/GPS.2019.167523.2980>
- حیدری ساریان، وکیل، و باختر، سمیه. (۱۳۹۸). سنجش و ارزیابی اثرات گردشگری پیرامون ارتقای کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه). *مهندسی جغرافیایی سرزمین*، ۳(۶)، ۱۰۷-۱۲۱.
- دلیلی، شهاب. (۱۴۰۱). چرخش‌های عدالت: نقد عدالت لیبرالی از منظر عدالت لیبرتارینی؛ بررسی و ارزیابی کتاب «بی‌دولتی، دولت و آرمانشهر». *پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۲۲(۴)، ۱۶۷-۱۸۸. <https://sid.ir/paper/1055190/fa>
- راستای، علی، هادیانی، زهرا، و طیب‌نیا، هادی. (۱۴۰۰). تحلیل اثرات گردشگری بر جامعه میزبان نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستای تمین در شهرستان میرجاوه). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۲(۴)، ۵۷-۷۸. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2022.4770.1042>
- رضایی، سعید، محمدی، مهدی، و هدایتی همت، — (۱۴۰۳). *واکاوی مفهوم عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری*. تهران: انتشارات مهرباب.
- زنگنه اسدی، محمد، گلی مختاری، لیلا، و سعادت‌فر، رضا. (۱۳۹۹). نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار دامنه‌های جنوب غربی بینالود. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۱(۴)، ۴۷-۶۸. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2021.4087.1022>
- سعیدی مفرد، سیدتقی، حنایی، سعید، و شیروانی مقدم، — (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌های کالبدی و عملکردی مؤثر بر عدالت فضایی در سکونتگاه‌های حاشیه‌ای (مطالعه موردی: کلان‌شهر مشهد). *معماری شهر پایدار*، ۶(۱)، ۶۷-۸۰. <https://doi.org/10.22061/jsaud.2020.4956.1437>
- شاطریان، محمدیوسف، غلامی، محمد، و میرمحمدی، — (۱۳۹۶). ارزیابی شاخص‌های توسعه گردشگری پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر کاشان). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۷(۴۶)، ۱۹۵-۲۱۴. <https://doi.org/20.1001.1.2287736.1396.17.46.7.7>
- طهماسبی، احمد، دنیایی دربان، محمد، و عزیزپور، — (۲۰۲۳). تحلیل شبکه سازمان فضایی مقاصد گردشگری روستایی در شهرستان شبستر. *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۱۵، ۱۷۹-۱۹۶.
- قادری حاجت، محمد مهدی، و حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۹۸). راهکارهای دستیابی به عدالت فضایی در ایران. *پژوهش‌های جغرافیایی سیاسی*، ۳(۱)، ۲۵-۵۷. <https://doi.org/10.22067/PG.V4I9.75411>
- کاوسی، احمد، قربانی پارام، مهدی، میان‌رو، محمد، رجب‌بیگی، هادی، و زارعی، احمد. (۱۴۰۱). بررسی وضعیت گردشگری روستایی در دوره کووید-۱۹ و اثرات آن (مورد: روستاهای گردشگری شهرستان شیراز). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۳(۴)، ۶۵-۸۱. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2022.5378.1113>
- معصومی، لیلا، و اسماعیل‌زاده، حسین. (۲۰۱۵). نقش گردشگری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری. در *کنفرانس بین‌المللی مهندسی عمران، معماری و زیرساخت‌های شهری تبریز* (صص. ۲۹-۳۰).

موسوی، مهدی، مجنونی توتاخانه، علی، آفتاب، احمد، و مفرح بناب، محمد. (۱۳۹۸). تحلیل شاخص عدالت فضایی در روستاهای گردشگری پذیر (مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵۱(۳)، ۵۵۱-۵۶۹.

<https://doi.org/10.22059/JHGR.2017.61831>

نوروزی، فاطمه، صالحی، احمد، و خستو، محمد. (۱۳۹۸). فراتحلیل مطالعات انجام‌شده در حوزه عدالت فضایی. *جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*، ۹(۳۳)، ۸۳-۱۰۴.

<https://sid.ir/paper/524390/fa>

References

- Abbasi, F., Abaei Koupaei, M., & Rezasade Joudi, M. K. (2024). Comparative of the role of credit perceptions in the realization of spatial justice from the perspective of Tabatabai and John Rawls. *Geography (Regional Planning), Special Issue*(2), 297-315. <https://doi.org/10.22034/JGEOQ.2023.346470.3734>[In Persian]
- Afrakhteh, H., & Mofakhari, L. (2024). Evaluation of spatial justice in granting rural employment facilities (Case study: Counties of Lorestan Province). *Rural and Sustainable Spatial Development*, 5(2), 1-19. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2023.5780.1143>[In Persian]
- Aguilar-Rojas, Ó., Fandos-Herrera, C., & Pérez-Rueda, A. (2024). The importance of social comparison in perceived justice during the service recovery process. *European Journal of Management and Business Economics*. <https://doi.org/10.1108/EJMBE-02-2023-0056>
- Achmani, Y., de Vries, W. T., Serrano, J., & Bonnefond, M. (2020). Determining indicators related to land management interventions to measure spatial inequalities in an urban (re)development process. *Land*, 9(11), 448. <https://doi.org/10.3390/land9110448>
- Amoako, G. K., Sedalo, G., Asiedu, E. A., & Oppong Appiagyei Ampong, G. (2024). Conceptual framework-Sustainability actions, global crises and justice in the future of tourism and hospitality. *Journal of Tropical Futures*. <https://doi.org/10.1177/27538931231221718>
- Amtiran, P. Y., & Kurniawati, M. (2021). Strategy for sustainable tourism development in Kelimutu National Park in Ende District. *Webology*, 18(2).
- Aria, M., D'Aniello, L., Della Corte, V., & Pagliara, F. (2023). Balancing tourism and conservation: Analysing the sustainability of tourism in the city of Naples through citizen perspectives. *Quality & Quantity*, 1-21. <https://doi.org/10.1007/s11135-023-01774-w>
- Avelino, F., Wijsman, K., van Steenberg, F., Jhagroe, S., Wittmayer, J., Akerboom, S., ... Kalfagianni, A. (2024). Just sustainability transitions: Politics, power, and prefiguration in transformative change toward justice and sustainability. *Annual Review of Environment and Resources*, 49. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-112321-081722>
- Bai, J., Tang, Z., & Yan, L. (2024). Research on tourism spatial justice based on residents' perception: A case study on Babao Town of Qilian Mountain National Park (Qinghai area). *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 47, 100801. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2024.100801>
- Buchari, R. A., Abdillah, A., Widianingsih, I., & Nurasa, H. (2024). Creativity development of tourism villages in Bandung Regency, Indonesia: Co-creating sustainability and urban resilience. *Scientific Reports*, 14(1), 1381. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-49094-1>
- Bu, J., Ye, J., Wang, M., Wang, Z., He, J., Wu, T., ... Qie, G. (2024). Sustainable development of Chinese Baijiu tourism resources: An analytical approach for evaluation and guidance. *Environment, Development and Sustainability*, 1-18. <https://doi.org/10.1007/s10668-024-05494-5>
- Caro-Carretero, R., & Monroy-Rodríguez, S. (2025). Residents' perceptions of tourism and sustainable tourism management: Planning to prevent future problems in destination management—The case of Cáceres, Spain. *Cogent Social Sciences*, 11(1), 2447398. <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2447398>
- Colabi, A. M. (2022). Presenting a model of sustainable tourism ecosystem: A meta-synthesis approach. *Tourism Management Studies*, 17(57), 179-206. <https://doi.org/10.22054/TMS.2021.63700.2618>
- Cui, A., & Liu, Z. (2025). Utilizing COCOSO and interval neutrosophic MAGDM with superhypersoft for competitiveness assessment in rural tourism of surrounding cities. *Neutrosophic Sets and Systems*, 78(1), 10.
- Dalili, Sh. (2022). Rotations of justice: A critique of liberal justice from the perspective of libertarian justice—A review and evaluation of the book *Anarchy, State, and Utopia*. *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, 22(4), 167-188. <https://sid.ir/paper/1055190/fa>

- Dalla Vecchia, A., Migliorini, S., Quintarelli, E., Gambini, M., & Belussi, A. (2024). Promoting sustainable tourism by recommending sequences of attractions with deep reinforcement learning. *Information Technology & Tourism*, 1–36. <https://doi.org/10.1007/s40558-024-00288-x>
- Deb, D., & Smith, R. M. (2021). Application of random forest and SHAP tree explainer in exploring spatial (in)justice to aid urban planning. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 10(9), 629. <https://doi.org/10.3390/ijgi10090629>
- Deng, G., & Chen, H. H. (2024). The spatiotemporal characteristics and driving factors of regional ecological efficiency in the tourism sector. *Sustainability*, 16(3), 982. <https://doi.org/10.3390/su16030982>
- Deseau, A., Levai, A., & Schmiegelow, M. (2025). Access to justice and economic development: Evidence from an international panel dataset. *European Economic Review*, 104947. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2024.104947>
- Fennell, D. A., & Sheppard, V. (2021). Tourism, animals and the scales of justice. In *Justice and Tourism* (pp. 172–193). Routledge. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1768263>
- Gaonkar, S., & Sukthankar, S. V. (2025). Measuring and evaluating the influence of cultural sustainability indicators on sustainable cultural tourism development: Scale development and validation. *Heliyon*. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2025.e42514>
- Ghaderi Hajat, M. M., & Hafez Nia, M. R. (2019). Strategies for achieving spatial justice in Iran. *Journal of Political Geography Research*, 3(1), 25–57. <https://doi.org/10.22067/PG.V4I9.75411>[In Persian]
- Heydari Sarban, V. (2018). Analysis of factors improving the sense of social justice: Case study of Ardabil County. *Journal of Geography and Urban–Regional Planning*, 8(28), 91–110. <https://doi.org/20.1001.1.23452277.1397.8.28.6.2>[In Persian]
- Heydari Sarban, V., & Bakhtar, S. (2019). Measuring and evaluating the effects of tourism on improving quality of life in rural areas: Case study of target tourism villages in Kermanshah Province. *Journal of Land Engineering Geography*, 3(6), 107–121. [In Persian]
- Heydari Sarban, V., Ziarati, M., & Bakhtar, S. (2024). Investigating the impact of information and communication technology on rural tourism: Target tourism villages of Bushehr Province. *Geographical Spatial Planning*, 14(2), 79–95. <https://doi.org/10.30488/GPS.2019.167523.2980>[In Persian]
- Hoffmann, F. J., Braesemann, F., & Teubner, T. (2022). Measuring sustainable tourism with online platform data. *EPJ Data Science*, 11(1). <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00354-6>
- Javan, F. (2021). Explaining the distribution system of tourism benefits in the rural area of Rezvanshahr. *Rural and Sustainable Spatial Development*, 2(2), 69–94. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2021.4838.1050>[In Persian]
- Javadian, Y. (2022). *Social justice and economic development of Iran*. Tam Ay Publications.
- Javdan, M., Jafarpour Ghalehtemouri, K., Soleimani, M., & Pavee, S. (2024). Community attitudes toward tourism and quality of life: A case study of Palangan village, Iran. *Discover Environment*, 2(1), 117. <https://doi.org/10.1007/s44274-024-00154-x>[In Persian]
- Kavousi, A., Ghorbani Param, M., Miyanerav, M., Rajab Beigi, H., & Zarei, A. (2022). The status of rural tourism during the COVID-19 period and its effects: Case of tourism villages in Shiraz County. *Rural and Sustainable Spatial Development*, 3(4), 65–81. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2022.5378.1113>[In Persian]
- Khan, M. R., Khan, H. U. R., Lim, C. K., Tan, K. L., & Ahmed, M. F. (2021). Sustainable tourism policy, destination management and sustainable tourism development: A moderated-mediation model. *Sustainability*, 13(21), 12156. <https://doi.org/10.3390/su132112156>
- Kovačić, S., Cimbalević, M., Pavluković, V., & Jovanović, S. (2024). Exploring tourism competitiveness in developing economies: Residents' perspective. *Discover Sustainability*, 5(1), 201. <https://doi.org/10.1007/s43621-024-00416-x>
- Kuzuoglu, S., Ata, S., Ertuna, B., & Hatipoglu, B. (2025). Resident well-being and perceptions of World Heritage Site management: Divide between urban and rural WHSs. *Journal of Heritage Tourism*, 20(1), 40–58. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2024.2398101>

- Liebe, U., Bruderer Enzler, H., Diekmann, A., & Preisendörfer, P. (2024). One justice for all? Social dilemmas, environmental risks and different notions of distributive justice. *Games*, 15(4), 25. <https://doi.org/10.3390/g15040025>
- Li, Y., Feng, X., Gao, Y., & Zhao, Z. (2024). Perceived tourism implicit conflict among community residents and its spatial variation. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1–14. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03782-z>
- Madanipour, A., Shucksmith, M., & Brooks, E. (2021). The concept of spatial justice and the European Union's territorial cohesion. *European Planning Studies*, 30(5), 807–824. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1928040>
- Masoumi, L. H., & Esmaeilzadeh, H. (2015). The role of tourism in achieving sustainable urban tourism development. In *International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Infrastructure* (pp. 29–30). Tabriz. [In Persian]
- Mtapuri, O., & Giampiccoli, A. (2020). Toward a model of just tourism: A proposal. *Social Sciences*, 9(4), 34. <https://doi.org/10.3390/socsci9040034>
- Mousavi, M., Majnooni Totakhaneh, A., Aftab, A., & Mofarah Benab, M. (2019). Analysis of the spatial justice index in tourism villages: Case study of East Azerbaijan Province. *Human Geography Research*, 51(3), 551–569. <https://doi.org/10.22059/JHGR.2017.61831> [In Persian]
- Napierała, T., Leśniewska-Napierała, K., Tobiasz-Lis, P., & Wójcik, M. (2019). Sustainable tourism development towards spatial justice: Evidence from Masłomęcz, Poland. In S. Fullagar & K. Markwell (Eds.), *Towards just destinations: Culture and power in tourism development* (pp. 123–140). Channel View Publications.
- Nickayin, S. S., Jahelka, A., Ye, S., Perrone, F., & Salvati, L. (2023). Planning for just cities with nature-based solutions: Sustainability and socio-environmental inequalities in San José de Chamanga, Ecuador. *Land*, 12(3), 604. <https://doi.org/10.3390/land12030604>
- Norouzi, F., Salehi, A., & Khasto, M. (2019). Meta-analysis of studies conducted in the field of spatial justice. *Geography and Urban-Regional Planning*, 9(33), 83–104. <https://sid.ir/paper/524390/fa> [In Persian]
- Ogili, A., Olewe, B., & Eneh, M. (2023). Effect of tourism on socio-economic development in Nigeria: A study of Enugu State, 2015–2022. *NG Journal of Social Development*, 11(1), 85–93. <https://www.ajol.info/index.php/ngjsd/article/view/260110>
- Okamoto, T., & Doyon, A. (2024). Equity and justice in urban coastal adaptation planning: New evaluation framework. *Buildings & Cities*, 5(1).
- Pourahmad, A., Pourghorban, A., Derban Astaneh, S., & Zangeneh Shahreki, S. (2024). Futures studies of spatial-strategic development of urban tourism in Kish Island with a sustainable development approach. *Geographical Studies of Coastal Areas*, 5(1), 17–36. <https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2022.20468.1094>
- Pérez-Calderón, E., Miguel-Barrado, V., & Prieto-Ballester, J. M. (2024). Tourism in protected areas in Spain: Perception of sustainable development in protected areas with different levels of protection. *Geoheritage*, 16(1), 17. <https://doi.org/10.1007/s12371-024-00929-x>
- Purnomo, S., & Purwandari, S. (2025). A comprehensive micro, small, and medium enterprise empowerment model for developing sustainable tourism villages in rural communities: A perspective. *Sustainability*, 17(4), 1368. <https://doi.org/10.3390/su17041368>
- Ramaano, A. I. (2024). The potential significance of geographic information systems (GISs) and remote sensing (RS) in sustainable tourism and decent community involvement in African-rural neighborhoods. *Journal of Electronic Business & Digital Economics*, 3(3), 341–362. <https://doi.org/10.1108/JEBDE-03-2024-0006>
- Rastaei, A., Hadiani, Z., & Tayebnia, H. (2021). Analysis of the effects of tourism on the host community in rural areas: Case study of Tamin Village in Mirjaveh County. *Rural and Sustainable Spatial Development*, 2(4), 57–78. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2022.4770.1042>
- Rastegar, R., Higgins-Desbiolles, F., & Ruhanen, L. (2021). COVID-19 and a justice framework to guide tourism recovery. *Annals of Tourism Research*, 91, 103161. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103161>
- Rezaei, S. A., Mohammadi, M., & Hedayati Hemmat, H. (2024). *Exploring the concept of spatial justice in the distribution of urban services*. Mehrab Publications. [In Persian]

- Saeidi Mofrad, S. T., Hanaei, S., & Shirvani Moghadam, M. (2020). Explaining physical and functional components affecting spatial justice in informal settlements: Case study of Mashhad Metropolis. *Sustainable City Architecture Journal*, 6(1), 67–80. <https://doi.org/10.22061/JSAUD.2020.4956.1437> [In Persian]
- Sardianou, E., Kostakis, I., Mitoula, R., Gkaragkani, V., Lalioti, E., & Theodoropoulou, E. (2016). Understanding the entrepreneurs' behavioural intentions towards sustainable tourism: A case study from Greece. *Environment, Development and Sustainability*, 18, 857–879. <https://doi.org/10.1007/s10668-015-9681-7>
- Seyfi, S., Rastegar, R., Kuhzady, S., Hall, C. M., & Saarinen, J. (2023). Whose justice? Social (in)justice in tourism boycotts. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(2), 100103. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2023.100103> [In Persian]
- Setianto, M. A. S., & Gamal, A. (2021). Spatial justice in the distribution of public services. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 673, No. 1, p. 012024). IOP Publishing. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/673/1/012024>
- Shatourian, M. Y., Gholami, M., & Mirmohammadi, M. (2017). Evaluation of sustainable urban tourism development indicators: Case study of Kashan City. *Applied Research of Geographical Sciences*, 17(46), 195–214.
- Siakwah, P., Musavengane, R., & Leonard, L. (2020). Tourism governance and attainment of the sustainable development goals in Africa. In *Sustainable Tourism Policy and Planning in Africa* (pp. 146–174). <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1600160>
- Swapn, M. S. H., Aktar, S., & Maher, J. (2024). Revisiting spatial justice and urban parks in the post-COVID-19 era: A systematic literature review. *Sustainability*, 16(10), 3929. <https://doi.org/10.3390/su16103929>
- Syafriny, R., & Sangkertadi, S. (2019). Contested space in coastal city: A case of conservation, community and tourism development in Manado–Indonesia. *Journal of Architecture & Environment*, 18(2), 75–86.
- Tahmasebi, A. M., Denaei Daryan, M., & Azizpour, M. (2023). Network analysis of the spatial organization of rural tourism destinations in Shabestar County. *Mountain Areas Geographical Studies*, 15, 179–196. [In Persian]
- Unterhitzenberger, C., & Lawrence, K. (2025). Fairness matters: Organisational justice in project contexts. *Production Planning & Control*, 36(1), 45–60. <https://doi.org/10.1080/09537287.2023.2251424>
- Uwayezu, E., & de Vries, W. T. (2018). Indicators for measuring spatial justice and land tenure security for poor and low-income urban dwellers. *Land*, 7(3), 84. <https://doi.org/10.3390/land7030084>
- Uwayezu, E., & de Vries, W. T. (2020). Can in-kind compensation for expropriated real property promote spatial justice? A case study analysis of resettlement in Kigali City, Rwanda. *Sustainability*, 12(9), 3753. <https://doi.org/10.3390/su12093753>
- Widawski, K., Krzemińska, A., Zaręba, A., & Dzikowska, A. (2023). A sustainable approach to tourism development in rural areas: The example of Poland. *Agriculture*, 13(10), 2028. <https://doi.org/10.3390/agriculture13102028>
- Weckroth, M., & Moisis, S. (2020). Territorial cohesion of what and why? The challenge of spatial justice for EU's cohesion policy. *Social Inclusion*, 8(4), 183–193. <https://doi.org/10.17645/si.v8i4.324>
- Wójcik, M., & Jeziorska-Biel, P. (2023). Geographies of energy: Key issues and challenges towards spatial justice concepts. *Energies*, 16(2), 742. <https://doi.org/10.3390/en16020742>
- Wu, P., & Liu, M. (2022). A framework for the spatial inequality in urban public facility for urban planning, design and management. *Land*, 11(9), 1429. <https://doi.org/10.3390/land11091429>
- Xu, Z., Niu, L., Zhang, Z., Huang, J., Lu, Z., Huang, Y., ... Gu, X. (2022). Sustainable development of life service resources: A new framework based on GIScience and spatial justice. *Remote Sensing*, 14(9), 2031. <https://doi.org/10.3390/rs14092031>
- Zangeneh Asadi, M., Goli Mokhtari, L., & Sa'adatifar, R. (2020). The role of rural tourism in sustainable development of the southwestern slopes of Binalud. *Rural and Sustainable Spatial Development*, 1(4), 47–68. <https://doi.org/10.22077/VSSD.2021.4087.1022> [In Persian]

